

Ode tsame

Lengua zoque

Ocotepec, Chiapas

Tercer grado

NOMBRE DEL ALUMNO (A)	
ESCUELA	GRUPO
POBLACIÓN	
ENTIDAD FEDERATIVA	

Este libro de texto ha sido elaborado por el Gobierno de la República y se entrega en forma gratuita a los niños de las escuelas primarias del país.

Los juicios y opiniones de los maestros, de los padres y de los alumnos son muy importantes para mejorar la calidad de este libro. Sus comentarios pueden ser enviados a la siguiente dirección:

COMISIÓN NACIONAL DE LIBROS DE TEXTOS GRATUITOS

Rafael Checa núm. 2 col. Huerta del Carmen
C.P. 01000, México, D.F.

Las obras de arte que ilustran las cubiertas de los libros de texto gratuitos son representativas de las grandes etapas del arte mexicano. Constituyen un valioso respaldo educativo y son motivo de orgullo nacional.

SEP

Libro de texto en lengua zoque de Ocoatepec, Chiapas.

Elaborado en la Dirección General de Educación Indígena de la Subsecretaría de Educación Básica de la Secretaría de Educación Pública

Autores

Refugio Farelo Domínguez y Aniceto Ramírez Cruz

Ilustración

Norma Patiño Domínguez

Ilustración de portada

"El huapango", 4.04 x 5.79 m.

Pintado por niños huastecos de la comunidad

Tanute, Aquismón, San Luis Potosí.

Valentín Martínez Santos, Susana Cruz Cipriano, Cecilia Martínez Santos, Martha Priciliano Echevarría, Edgar E. de la Rosa Feliciano, Valeriano Pérez Cesárea, Margarita Lorenzo Modesto, Rosalino Santiago Bernardino, Jeremías Santos Rosendo, Guadalupe Gabino Epifanía, Margarita Alberto Martínez, Gaudencio Venicio Alvarado, Inocenta Martínez Santos, Leticia Reyes García, Rocío Hernández Nicolás, Ana Lidia Martínez Cruz, Cidronio Santiago Santos, Aurora Martínez Alberto, Lorenzo Modesto Carmelo y Gabriela Gabino Santiago

D. R. © **Colorín colorado. El arte de los niños Indios. México, 1993**

Reproducción autorizada por el Fideicomiso para la Salud de los Niños Indígenas de México, A.C.

D. R. © Secretaría de Educación Pública, 1994

Argentina No. 28

Col. Centro, C.P. 06029

México, D.F.

ISBN 978-968-29-7557-8

Primera edición 1994

Décima séptima reimpresión 2013

Impreso en México

La Patria (1962),
Jorge González Camarena.

Esta obra ilustró la portada de los primeros libros de texto. Hoy la reproducimos aquí para que tengas presente que lo que entonces era una aspiración: que los libros de texto estuvieran entre los legados que la Patria deje a sus hijas y a sus hijos, es hoy una meta cumplida.

A seis décadas del inicio de la gran campaña alfabetizadora y de la puesta en marcha del proyecto de los libros de texto gratuitos, ideados e impulsados por Jaime Torres Bodet, el Estado mexicano, a través de la Secretaría de Educación Pública, se enorgullece de haber consolidado el principio de la gratuidad de la educación básica, consagrada en el Artículo Tercero de nuestra Constitución, y distribuir a todos los niños en edad escolar los libros de texto y materiales complementarios que cada asignatura y grado de educación básica requieren.

Los libros de texto gratuito son uno de los pilares fundamentales sobre los cuales descansa el sistema educativo de nuestro país, ya que mediante estos instrumentos de difusión del conocimiento se han forjado en la infancia los valores y la identidad nacional. Su importancia radica en que a través de ellos el Estado ha logrado, en el pasado, acercar el conocimiento a millones de mexicanos que vivían marginados de los servicios educativos y, en el presente, hacer del libro un entrañable referente gráfico, literario, de conocimiento formal, cultura nacional y universal para todos los alumnos. Así, cada día se intensifica el trabajo para garantizar que los niños de las comunidades indígenas de nuestro país, de las ciudades, los niños que tienen baja visión o ceguera, o quienes tienen condiciones especiales, dispongan de un libro de texto acorde con sus necesidades. Como materiales educativos y auxiliares de la labor docente, los libros que publica la Secretaría de Educación Pública para el sistema de Educación Básica representan un instrumento valioso que apoya a los maestros de todo el país, del campo a la ciudad y de las montañas a los litorales, en el ejercicio diario de la enseñanza.

De esta forma, el libro ha sido, y sigue siendo, un recurso tan noble como efectivo para que México garantice el Derecho a la Educación de sus niños y jóvenes.

Ode tsame

*Lengua zoque
Ocotepec, Chiapas*

Tercer grado

PRESENTACIÓN

Este libro de texto está dirigido a las niñas y los niños indígenas que cursan la educación primaria, tiene el propósito de favorecer el aprendizaje de la lectura y la escritura de la lengua indígena que se habla en su comunidad.

Se espera que este libro sea utilizado en forma creativa, tanto por el profesorado como por las niñas y los niños, en este ciclo escolar y los subsecuentes, para dar respuesta a los problemas particulares que se presenten en el desarrollo de la expresión escrita y la comprensión lectora.

En el libro se encuentran diferentes textos, algunos hablan del entorno físico de los alumnos, objetos y cosas que hay en la comunidad, y otros se refieren al entorno social y cultural, pues relatan las costumbres, fiestas y leyendas de la región.

Su elaboración estuvo a cargo de profesores indígenas bilingües con experiencia en la enseñanza de su lengua materna, así como con un profundo conocimiento de la cultura de sus comunidades. Para la redacción, los autores consideraron el enfoque comunicativo propuesto en el *Plan y Programas de Estudio para la Educación Primaria 1993*.

Este libro de texto podrá ser enriquecido a partir de las observaciones y consideraciones que profesores, padres de familia, comunidades y organizaciones civiles indígenas realicen acerca del lenguaje utilizado, los contenidos, las ilustraciones, el formato y la presentación.

T S A ' M A N G W A K E

Yø' todo jaye kyø'wejayajpa jaya' uneda'm y yo'm uneda'm ode tsabyajpabø' nø kyøtyajubø'is myetsa'omobø' amekoda' metsang angmakyukyoda', wa'ande shuñ angmayaju jaye tu'ngu'y y jakyu'y ode chabyajpabø' ñe' kyupku'yomo.

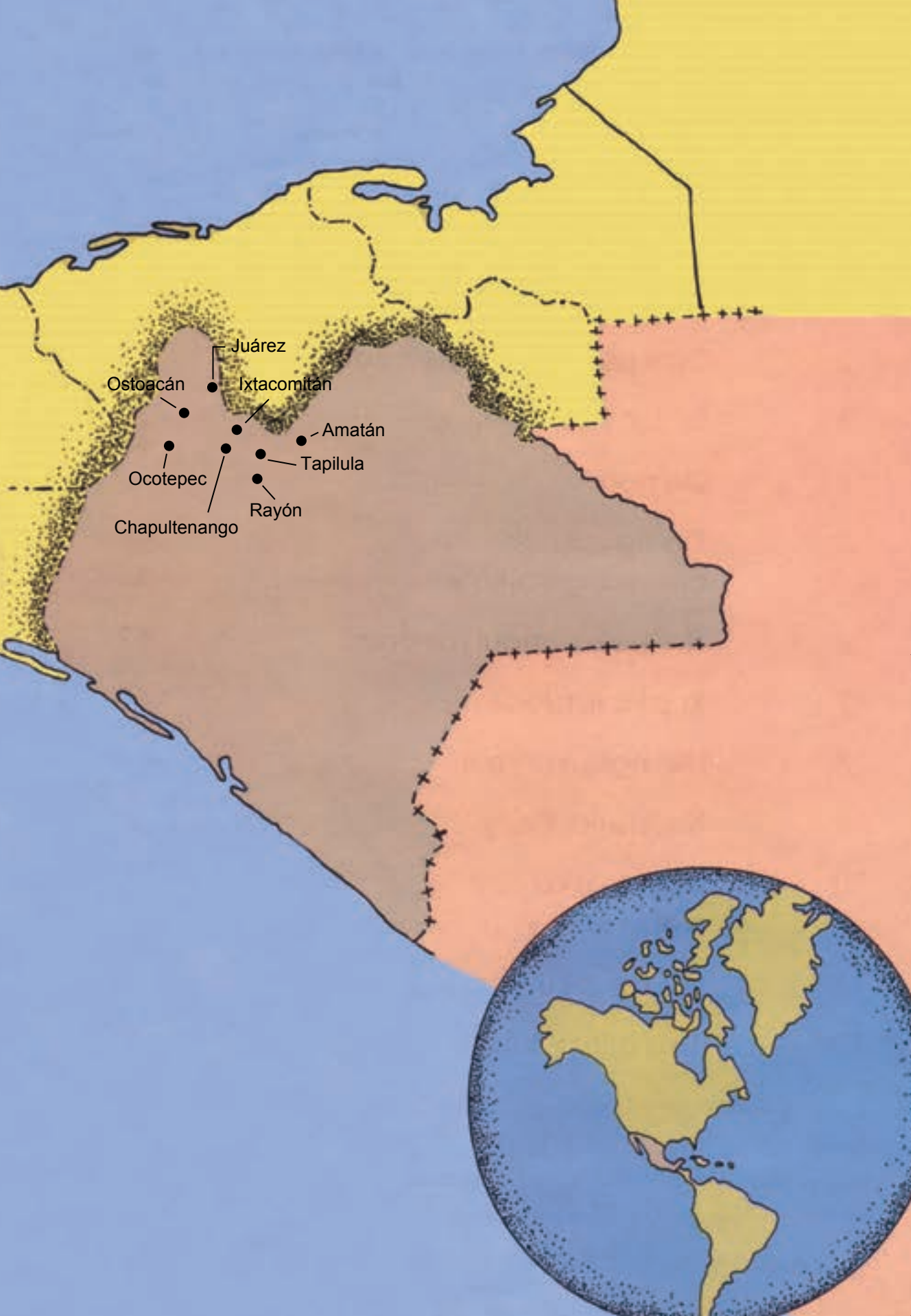
Mujspa yajk tsøjkme'tsku yojsa yø'ame'omoda'mbø'une'ista'm y angma'yoye'ista'm u kyøtyajubø'ista'm wa' mujsu tiyø chøjkya judø tso'yajpamø' tumndumøbø'ista'm nø ijsangsaj'yajumø' jaye y nøjkyøyajku'y todo tu'ngu'y.

Yø' todo jaye'omo ijt u sone ku kenebø' jaye, weneda'mbø'is chabyajpa tiyø ijt u che' kupku'yomo eyada'mbø'is chabyajpa tsøki tsøkida'm, søkta'm y peka tsamedam.

Chøkyaju angma'yoyajpabø' ode pønda'mis oyajubø'ijsa iangma'yo'yijshe' ode te' todo jaye'omo ijtubø', te'sedike tsøki tsøki'omobø' mujsokyu'y che'kupku'yomo'ijshñe' chabyajpamø' te' ode. Todo' jomeke'ista'm kyi'pshaju wa' 'ijsangsaju odeda'm chøjkijsubø' angmakyubyø' Plan y Programa'omo wi'nabø' angmakyukyoda' 1993 sijshñe'.

Te' todo jaye mujspa myøja tsøjka'ng'øya tyu'ñajpa y ñøjki'pshajpashe'ng'omo angma'yoye'ista'm, tata'ista'm, che' kupku'yista'm y ode pønda'm tu'mi'isya'm, tibø ode yajk yojsaju, jyoj, chøki, wiyung ji'bi y kyene.

Juárez
Ixtacomitán
Amatlán
Tapilula
Rayón
Chapultenango
Ocoatepec
Ostoacán

ÍNDICE

Lección		Página
1	Wo'de mujsu idø	12
2	Ode pøndamde ne'kodam	20
3	Te' tsi' y te' pautuwi	28
4	Øn najš	36
5	Øn ngupkuyis chamangwajku'y	44
6	Ne' peka angui'mødam	52
7	Kupku iatsidam	62
8	Ne' ngupkutya'm	68
9	Nøjktøjkøkyu'y	76
10	Ñøyi kyøka'ubø `is wøbø ijtku'y	84
11	Øn ngupku'y	92
12	Eya'ajku'y kupku'yisñe	100

Lección	Página
13 Na iijspøjtambade	108
14 Ojkjawa kupkuy	116
15 Te' tsame yomo y te'tsi'is kyo'ki'psi	124
16 Te kuñø'møbø meya'	132
17 “Nø'bin ngotsøjk”	140
18 Jachum ngotsøjk	148
19 Ka'yajubø'is jama	156
20 Te' tsujk makubø ko'døjkajku'yomo	164
21 Etse tumguy	172
22 Te' jajchuku nijpabø	180
23 Poya y jama'is shutkuy	188
24 Kobø'nistam tyu'mi	196

WO'DE MUJSU IDØ

Wi'na yojshajpabø na'ajk ne' ndodam, juts na'ajk myujshajpa, mumudambø'is te'sedike na'ajk chøjkyajpa, ja yajk yøjsha nitiyø muspabø'is yajk tsøjki'mø jø'nø te' yojsku'y, ji' na'ajk yajk yojshe po'yo wa' suñi chojku te' nibi wa'de nøbujtu wodambø tiyø.

Mumude yojstamba ijtajsede tøjkomo, tsa'ma tsejpade, ngobokpade, wa'de mujsu nibø te' møj, søjk y tide nijpa; te' najsakøbajkis tsi'bade mumu tiyø.

Yøti ji'na iidi wøbø nibi, te'koda yajk yojshajpa'a myaøyajpabø yajk tsojkapabø'is yempe tiyø nijpubøde.

Te' angmayobyabø pø'nis maka kyotsokye unedad wa' tyu'ñaju jø'nø te' todo jaye.

—Yajk me'cha metsa tyodam.

—Wi'nabø'is maka tyu'ni witpø jaye, eyabø'is maka tyu'ni myetsaomobo, tyunbou'ka eyabø'is.

Jayø mijne mjakyu tyodo omo tibø jaye ji' mnøjtyøyi.

—Tu'mdamø mdøjingdam wa' na ngyo'støjta mjayedam tumdumø chøjkubø'is.

—Uka ji mnøjktøtyame køangwa'køtyamø angma'yobyabø pøtkøjsi.

—Tsaptamø tiyø sutpa chamø.

Tu'mdamø, wa' mijtam mdsapta tikoda na'ajk yojshajpa chambabø jayeomo.

—Tiyø yojskuy chøjkyajpa.

—Juts na'ajk chøjkyajpa te' yojsku'y.

Iskukena te' todo jaye, mdu'numø y tsaptamø ndøjingdam.

¿Jujche naka weweneyu te une?

¿Jujche naka tsaptsapneyu te tata?

¿Iyam tsaptsapnechøjku wi'na?

¿Isam ngyaju tsaptsapnekyuy?

¿Tiyø chøjkyajpa wa' shejkyaju te' nibi?

Chøjkyajpa'k sək eyadambø kupkuyomodambøis jene ñømityajpa sone ku kenedambø møtsi'k, ñømityajpa kayu møchi'k, ñømityajpa kobøn ndsøki, wakas tsøki, wakas une tsøki y tøngu myøtsik.

Jayø mdodo omo tiyø sutpa mnømøjtsø.

Ijtyaju tsaptsapnekyuy sutpabøde manø wødambø, suñityambø, ijtyajke'du yajk ki'shka'babøiste, na'chungbabøiste, te'koda wø wa'de suñi ndsabu tide ndsambabø.

Te' une'is maka chøki tumø tsaptsapnekyuy.

Møjte'ksku ietse

Yø' etse iejchajpa pø'nistam is yomose chøjkyajpa wyit, yajk yøjshajpa kashi pøjkyabajkøsi, tumdumø pø'nistam yajk yojschajpa ta'nø tsejtstøjk, eyadambøis chøbyajpa tsømi tsøki, ngyabyajpa tsabas pama, yø' etse chøjkyajpa makak chøjkye ngomis shandøjk, yempe judibø ngoinsñe, muspade nø'misø San Antoñø ne'omo.

Te' une'is maka jyaye tyodo omo idam nø chaptsapneyaju, jayja tumdumøbø'is ñøyi.

**Te' une'is yajk kə'angwa'kə, judə tso'tsu te' etse y
fibə kupku'yomo iejchajpa, maka jyaye yə
todojaye kəjsi.**

**Te' une'is maka chəki tsəki, yajk yospabəde te'
etseomo.**

Nøde ndsa'mangwajkuk tide ja mcha'misøbø
ispøjkyajpade ne' ndø'istam, y uka sutpade
ndu'mø te ki'psokyuy tide sutpa angkø ndsøkø
wøbø, ndsidambade nkipsakyuy wa' wøj pyujtu.
Sutpakte ndsøkø wødambø tiyø, tumø te' ndøis
maka yajk tu'mi te' tide shutñajpa ndøistam.

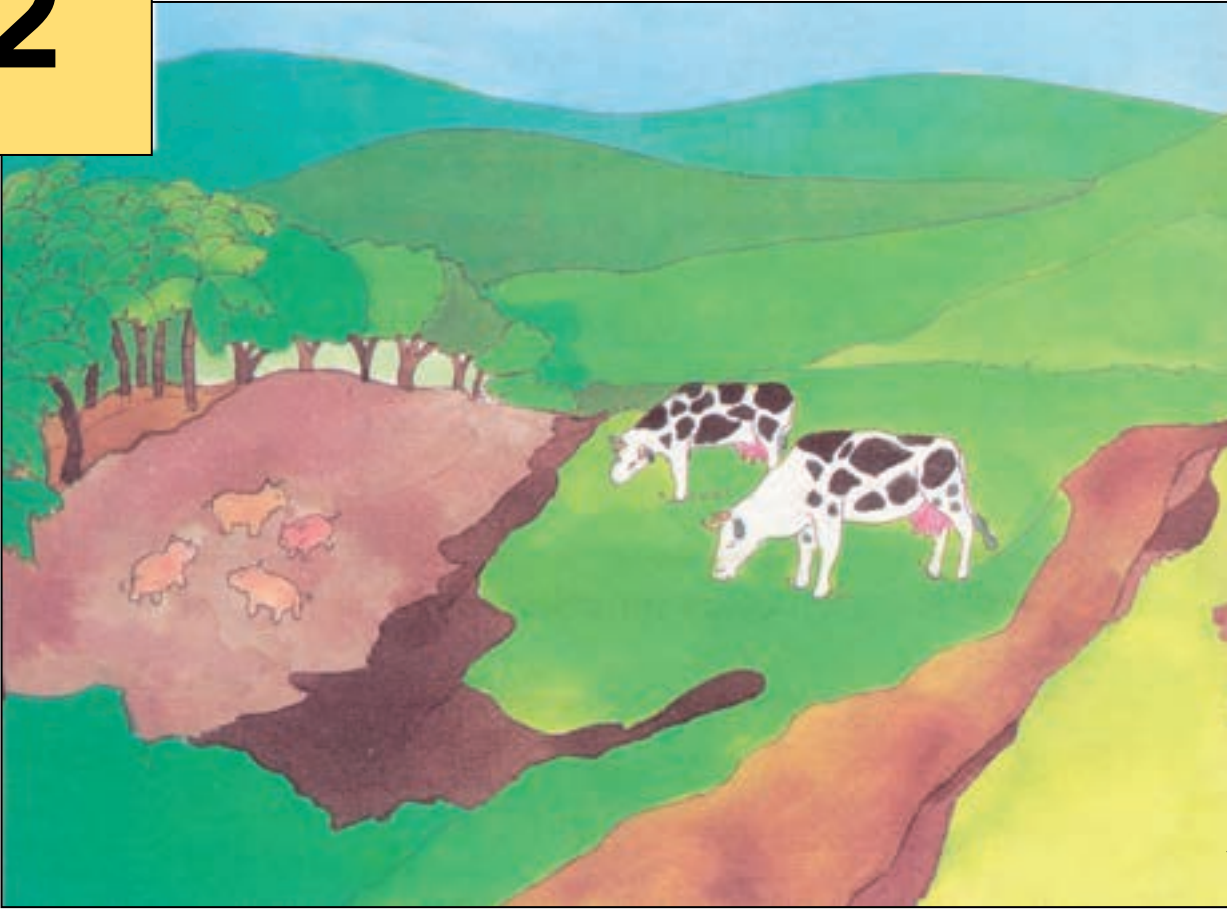
Yajk tu'mya mojsay mdødam y kobiktamø tiyø
msutpa ndsøjtamø.

Mdumgøyi tsøkø yø' yoskuy.

- Yajk tu'mø tide sutpa mdsamø yø' yøskukyøjsi.
- Tsamø tiyø mgui'pspa.
- Nø'yøtyamø tumø wa' ñømaku te' win ndsame.
- Jatyamø mdodo'omo tiyø chabyajpa.
- Me'tstamø tumø tyunbabø'is tide nø ndsøjktabø wa
myañaju ijtyajusebø'is.

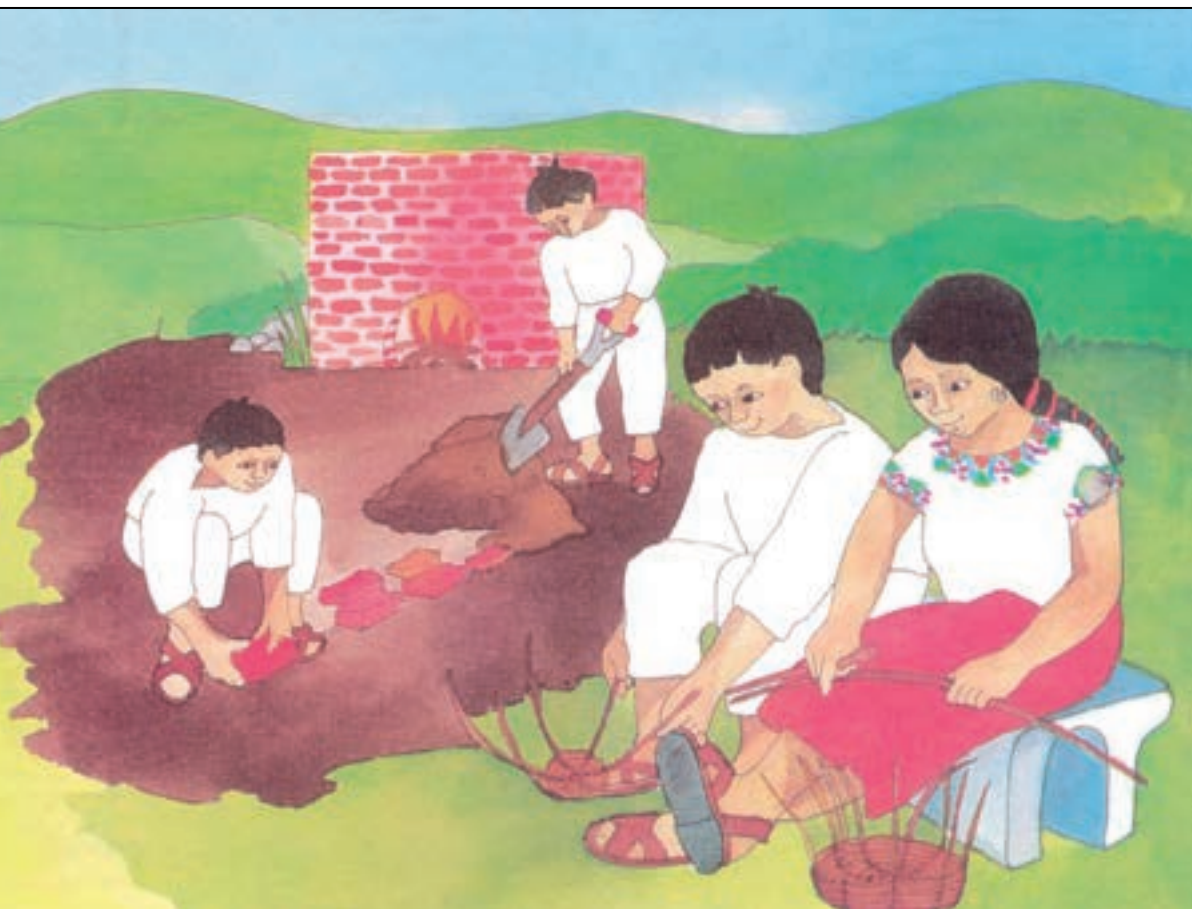
Wa'de mujsu ndsamø mumu tiyø ndøjingdam.

- Køna'tsøyø is nø ñømaku te' tsame.
- Tsøkøki'mø mgø', uka sutpa mdsamø tijudibø.
- Manø y jøsi'ka tsamø.

ODE PØNDAMDE NE'KODAM

Chabyajpa ke te' odepøndan mayaisungde iang'ukudam, tsajkjatyangde tidam muspabøde ndsøjktamø y jutste wa' mujsu idø, ñe iijtkusheda'mbø ijtyaju yømøjk temøk eyadambø kupkuyomo, tibø yoskutyyee tzøjtambabø odepø'nistam, muspade yojsa tsa'momo; nijpade: mojk, søjk, kajwel, kakawa, sapne y eyadambø tiyø; mustambade yajk tsojktamø: wakas, yoya, kajshi, pe'chu; muspade ndsøjtamø: tejsa, tsika, majkuy, shalu y eyadambø tiyø. Wøwø odepøndam ijtyaju nas køjsmøjk y tsengnaomo.

Y eyabø kupku'yojmo ijspøjkyajpade pyamabik, te' pø'nistam ngyabiyajpa pobadambø pyama, te yomoistam ngyabyajpa tsabas te'ksi y pobobø iasa, y eyabø kupku'yomo ngyabyajpa tsikinbø pyama y pobobø iasa, te'sedike chabyajpa ke te' odepøndam wi'na ijtyajungna'ajk mejiko angobi y te tyødam penutya'mungde na'ajk y yøti ijtade mumu kupkuyomo' nøptambamøde wajaka, berakrus y chiapasomo', mustambade ke ijtyaju wøwø y muspabøs chabye te odepøn ndsame.

Tu'nø te tsame tiyø chamba.

—Jayø mdodo'omo tiyø ji' mujsi.

—Judø mbatpa tiyø jin mnøjktyøyi kø'angwa'kø' te' mim m'angma'yobiapøtkøsi u is myuspa.

Yø todo jayeis chamba jutstam te mumudambø odepøndam y jayø.

Jayø mdodo'omo jutstamde.

Jayø tiyø chøjkyajpa.

Tsamø judidambø kupku'yomo ijtyaju.

¿Tibø pyama ngyabyajpa?

Kobønis kyotsame

Yojsa tumø mdøjin.

- Kipsø tumø kobøn ijtubø mdøjkomo, tsaptamø mdøjing jutspøde, y nøja wa' chabu tumøk ñe'kø.
- Jayø mdodo'omo tiyø chabu mdøis.
- Kajktamø tiyø mdsøjkta y tsaptsapnetyamø mejchkøyidam.

Tijubøis kyotsame

Pøkø tumø tiyøjudibø, ko'sa, tsamø juspøde y jayø mdodo'omo. Muspa mdsamø.

—Juts chøjkyaju.

—Jutspøde.

—Kyøng'ø.

—Tibik chøjkyaju.

—Mumu wyit jutspøde.

—lomomgyuy.

—Uka omba.

Jakyambø'ø mdøjing te' tiyøjudibø, tu'nø te' mjaye mdsøjkubø jabyøjkang'ø tiyø chabyajpa.

Tu'nø te' jaye y tsøjkja tsames chøki.

Pe'chus m'yeya

Winadambø oyaju te' pe'chudam nø'omo,
me'chajpade yøti pe'chudam j'aijtya'a!

Jene møja te' nø', jene ijtyaju kujtyam y iakmang'is obya tyijkijshe te' nø'. Yømøjk temøjk ijtyaju pokshajpamø mumudambo pøndam wa' chapsapneyaju, wa' kyo'shaju te' nø', jin myijksi suñide kokenjabya nguene. Yømø ya'yi 'ispamøde pobodambø tøjtam, te' jamoji søngba te' jama nø'kømo tsukøjsi poyam sønguetpa.

¿Te' pechudam? Makyaju eyabø ijtku'yomo jyamdsøjkyuña chajkyaju te' meyaomo: te ñøi.

Tsøkø te' tsøki juts chamba te' ijtuse jaye'is.

Tsamø jutspøangkø tumø kobøn

Me'tsa' tumø tsa'ma kobøn y tsamø juts te wyit jayø mim ndodo'omo.

- Kobiwø tumø mdø y tu'nja tiyø jyayu.
- Tsamja wa' myusu tibø kobønde.
- Yajk tsamø tukañaka, uka jin myusi, maka mim ngosje, ka ji' wyø maka yajk wøtsøki.

Tsøkø mjakyu tyodo'omo tiyø kødu wi'na.

Wø wa' mdsojku te' kødubø wi'na, maka yajk yøjse wa' mgøangwaku: ju'dø, jujchek, juts, tikoda, tiyø, iyø.

Tsøkø mdodo'omo tibø søk yajk tsing'u, tsamø juts chøjkyaju, ida'ma y tikodam tu'myaju.

Te' pe'chuistam mye'chajpa emodambø ijtkuy.

Te pe'chudam suñi ijtyajpa na'ajk te' pokyø'møbø nø'omobø. Ya'ajka møjabøde na'ajk te' nø', jin na'ajk tyøtsi, ijtyaju na'ajk møjadambø kujtyam. Yøti møjajua te kupkuy, te' pø'nistam tyøkpø'yaju te' kujtyam mumu nø akapøyaomodambø, te'yi kyojtjojajkedo te' wøjpa nø, te'koda ja myusøm 'ijtya te' pe'chudam. Yøti makyaju eyabø meyaomo, temø pokyø'wa'yis iakña'omo wa' wøj ijtyaju wyit, judø makyaju ñøjajajpa, te' meya'.

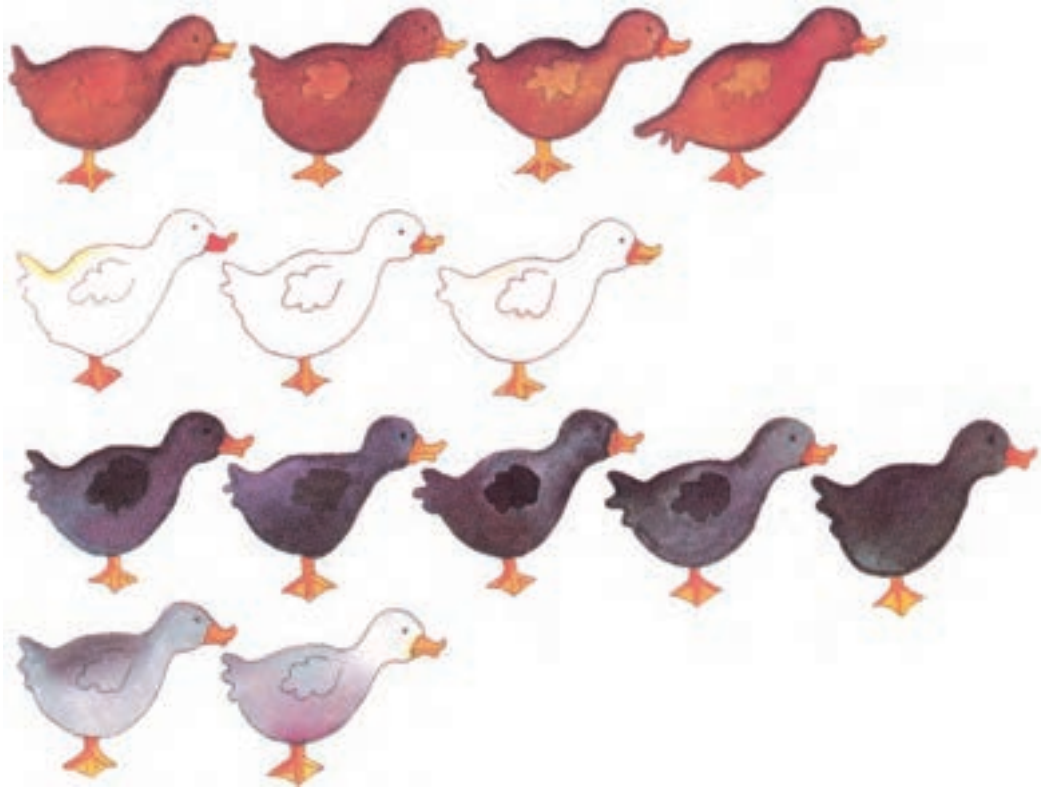
Aktsokya yø køangwa'kedam.

1. ¿Judøm ijtyaju na'ajk te' pe'chudam?

2. ¿Tikodam makyaju eyabø meyaomo?

3. ¿Judøjkang makyaju yøti?

4. ¿Jutsam ñøyi yøti ijtyajumø?

1. ¿Jujchem ijtyaju pe'chudam kachudambø?

2. ¿Jujchem ijtyaju pe'chudam yojktambø?

3. Jujchem ijtyaju pe'chudam pobodambø?

4. ¿Jujchem ijtyaju pe'chudam jo'madambø?

TE' TSI' Y TE' PAUTUWI

Ijtu na'ajk tumø tsi' jene yajktsøjkobyaba
iangomakoyu'ung sone naka te' pautuwi. Soñaka
kamungde iangoma'køyuk, tumnaka di'a makung
myetse te angumakøyobyabø tsi, pya'dung nø
kyu'dumø takishapne te' tsi'is. Te pautuwi'is ñøjayu.

—Yøti makat mgø'si'.

Ñekøis iaktsøku'ung.

—Atsi utsi mgø'su, uka msutpa mijt mgu'dø takishapne
makat mdujkje tumøk, jene omba, maka yajk ome'.

Wi'na chiu'ung tumø takishapne suñi køkubø, te' pautuwi'is kyeang'øyu'ung; jenengdeke na'ajk yatsibø te' tsi', tyøksiung tumø tsujtsibø takishapne, te' pautuwi'is, chødungseng chøjku kamdsøyung kyøndyung'omo, pidiwijtu'ung y jinung pyudi te' tøp, teseng ka'u te' pautuwi.

Te tsi' ombatsøyu'ung ka'uangkø te' pautuwi.

Te'se yaju te' tsame.

Aktsowa jayebi'k nø kyøangwa'kubø.

-¿Juche nakam iangoma'køyu te' tsi'is te' pautuwi?

-¿Jutsam iischøjku?

-¿Tiyam chamjayu te' pautuwi'is te' tsi'?

-¿Jojsi'ka ¿tibø takishapnem tyøktsiu te' tsi'is te' pautuwi?

-¿Tikodam ka'u te' pautuwi?

Tsøkø mim jakyu tyodokøsi tiyø chamba te' pautuwi'is uka pyatpa na'ajk te' tsi'.

Tu'ndamø te' wane yakpajk yomoisñe, suñi wa
pyujtu mijm onguyomo.

Te yakpajk yomo

Øjtsi, yakpajk yomo'tside
ngomi chabelitasñe
sutpa'tsi ko'døjka
ja'idø ijing
te kyotsokpabøs pane
køwejayu'tsi tumø todo'
øjt ngøwejayut eyabø
Chabelitajin.

Øsjtsi kødu'tsi tyøjmøj kang
ñe'kø nø na'ajk jyøyu
tumø pyayu unebi'k
kyømøjku wyidøng,
yajk ombat tsu'tsinø'
yajk ombat kajwel
jenet nø'omba
mijm suñibø widøng.

Jayø mdodo'omo.

—¿Ilda'ama kejyajpa te' waneomo?

—¿Ko'døjkaju te' yakpajk yomo'?

—¿Tiyam kyø'wejayaju te' yomo'?

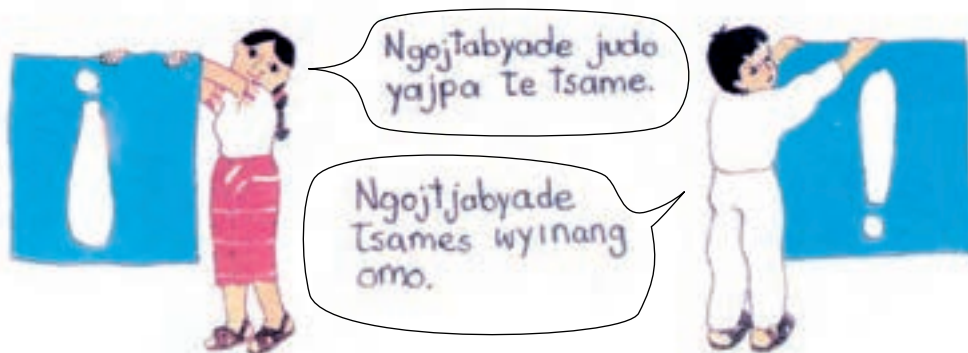
Kø jayø te' tsame judø kyøangwa'købya.

- lyø sutpa kødø.
—¿Yakpajk yomode?
—Kyø'weyjaju todo'.
—¿Yajk omba te' kawel?
Yajk yospade wa'de ngøangwa'ku.
- ¿lyø sutpa kødø?
—Yakpajk yomode.
—¿Kyø'weyjaju todo?
—Yajk omba te kawel.

**Køji'bø te' tsame, judø chamba ke nøombade,
ki' shka'bade u na'tsepøjkpade.**

- Yajkødø te' pokskuy.
—¿Maka pokpø'yi!
—Yøki ijtu mim ndodo
jaye.
- ¿Yajkødø te pokskuy!
—Maka pokpø'yi.
—Yø'ki ijtu mim ndodo
jaye!

Kødubø tide ode pø'nisñe'dam

Yøti te' odepø'nis chøki y chame nam tyokoyaju, ijtyaju judø ji'nam yojshe wi'na'se, ji'nam ngyabye pobobø pyama te' pønistam, ni tsabas teksu te' yomoistam, te'sedike nø jyambø'yaju te' iode; te' uneistam ji'nam suni chabye, iangmayajpa mgashña ode.

Ushang ushang nø ngyaju te' peka ijtkuy y mumu tiyø chøjkyajpabø na'ajk.

Jayø mdodo jaye omo tiyø sutpa mgøangwa'kø
ijtkuy ode pø'nisñe'dam.

Tiyam mguipspa mijt uka yajpa te' ode tsame. Jayø:

Tidam ijtpabø ne' ijtku'yomo

Køjtam

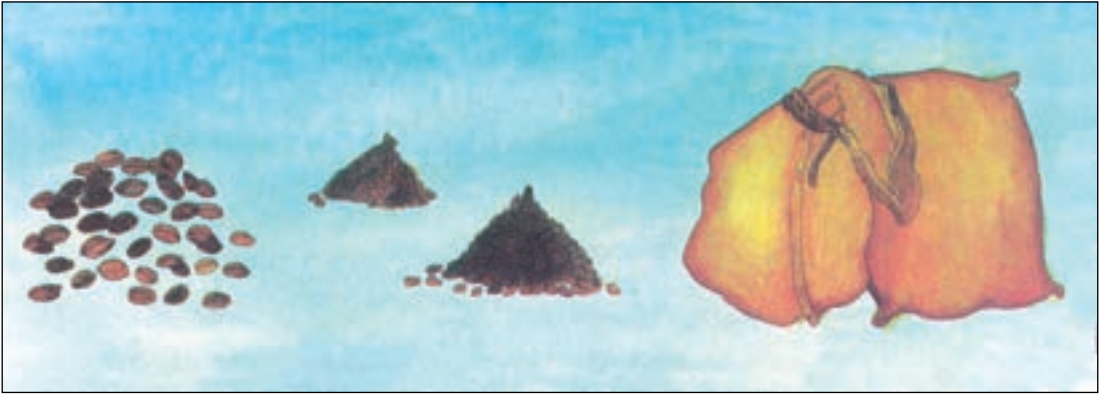
Tøptam

Tsøbødam

Tida'ma mnijptamba mijtam m'ijtku'yomo. Jayø:

Tidam myaøyajpabø wøwø

Tidam myaøyajpabø ushang

Tidam ji iidi ijtku'yomo, tsøkø tsøkibø

ØN NAJS

Øn ijtkuñajsomo' judø ijtyajumø yøti ode pøndam,
 mityaju yempe judødambø ode tsabyajpabø,
 koyoskumyetskubyik nu'kyaju tumø møja finca'omo
 ñøibøis Santa Mónica, iyødam jøsi'ka y
 kyotsokyajuangkø wøbø anguimbabøis, ñe'ayaju te
 najs chøjkyaju kupkuy, kyojtjayaju ñøyi Pobo Jøyo.

Ushangma itnø'k ja ñø'ijtyana'ajk angmayotyøjk, ni
 anguimyajpabø pøndam is ianguimyajpa, ponñ mboni
 wyøtsøjkchojchaju y chøjkchochaju witpø
 angma'yotyøjk.

Nu'ktsø'tsu tumø angma'yobya pøt, ñe'køis
chamangwajkung te' myujsokyu'y wøwø ame omo,
jøsi'ka nu'ku eyabø mujsobyabø pøt, køjømøjk kowi'na
pø'nis kyø'weju, te', tumø ameding oyu idi', te'yijkang
oyung tsø'yi sone ame ja iidøbø angmayobyabø pøt;
yøti sheng'omo ijtyaju angmayoyajpabø mujshajpabøis
ode.

Yø' jamaomo wøam ijtu te' kupkuy, ñøijtua mumu tiyø, y
tu'myajpa wa' wyø ngyojshaju.

Aktsowa tiyø nø kyøangwa'ku.

1. ¿Jutsam na'ajk ñøyi te' kupkuyisñe?

2. ¿Jujchem nu'kcho'chaju wi'na pøndam?

3. ¿Yøti jutsam ñøyi te' kupkuyisñe?

4. ¿Tibø tsameomo angmayoyajpa te' angmayoyajpabø pøndam?

Tsamø y jayø juspøde mim ijtkuy.

Tsøjkpudø te' jaye tibøde 'jabya yø'bik "ø".

judø

yøti

Tsøkø majkay jaye ñømakobøis ø.

Soma te' wəbə ñəyi tsoki'sñe.

ona

o'na

juki

ju'ki

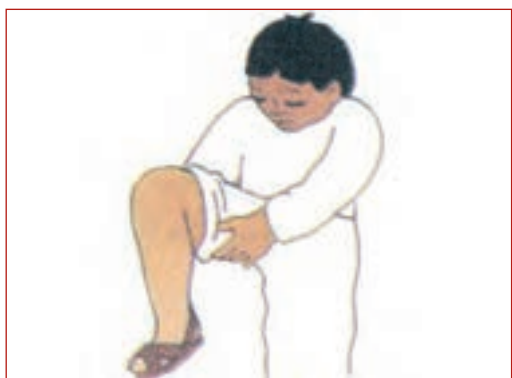
pojĸ

pə'k

mukə

mu'kə

poki

po'ki

pajĸ

pa'ajĸ

Pøkyø'møis ñajs muki

Pokyø'møbø kupkuy jojñong'omo ijtu, ijtyaju kotsøjk iakapoyaomo, tsowekpa kuñømøjin judø pujtpamø te' jama, y te' jama tø'pku'yomo ijtu jøng, te'yijkang tsowekpa Ojkjamøjing, wyi'naomo ñø tsowe'kpa kotsøjkis y møja tsa'mais kubimøjin, iukangø'mø' te jabak nøis ñø tsowe'kpa animaomojing.

Yø kupku'yomo jene ijtyaju mumudambø nibi y kokene kobøn, yø' najsomo ijtyaju sone kenebø ijtkuy pijnømbamø, pakakanømbamø, tujanømbamø kyotsokpa te' nijpkuy wa' tyø'maju, mumu tide wa' nijpu, wøwøde nøbujtpa.

Te' une'is maka mye'tse jayeomo ñø'ijtubø'is yø "ø"
y maka jyaye yø'ki.

<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

Kødubø ijtkuy pokyømoisñe

Pokyø'mø kyonøyiajubø ñasisñe y kyupku'yisñe kotsøjkø'mø ijtbo, shejcpabø jabajknøis nukyajpamø eyadambø jojpajknø'dam, ijtyajumø suñitambø mu'k nas y møja tsa'madam, kowatøjkis tyø'bangnaskøsmø. Ya'ajkpø tsame koa-painal-lan, nøptyo'byabø judø poyaju te tsat. Ñøyi tsiu painala Bernal Diasis, ijtyajumø na'ajk malintsing'is tyata, møja pøndsøjkyajpang na'ajk, nahuatl pønis kyobujksidam. Yøtisedi kyo'møyajpa te odetsabyajpabø pø'nis ke pokyø'mø jinde eyabø ñøitsiyajubø painalá tøjkyuk ianguimguy Hernan Cortesisñe. Pokyø'mo odetsamnømbabø y te'sende mityaju anguimye te kashña pøndam, tsa'mangwajkjayadøju tsajpomobø ngømi'is ianguimguy. Dominikoistam chøjkyajubøistam masandøjk, nimeke suñi ketpabø, yøti kyo'oyangna ijubø, kyotsøjkyajpamø pø'najkuy y tobyabø jama.

Te' une'is maka mye'tse' yø' jayeomo ñømakabø'is yø'(') y maka jyaye jyakyu tyodo'omo.

Te' ndsamanganang is ietse

Yo etse iejchajpa Pokyø'mø nø ñu'kuk tobyabø jama.

Ngyabyajpa kuwin møjshkuy ketñajpabø, te' tsa'manganang'isñe jene janowø ketpa, te'sedike pyama ti'kin ndi'kin, ñømanguetpadi, je'be tsunu, peka tujtøjk, pojck, wi'da wi'da, pe'ka wakasnaka. Te'sedike ngyabyajpa tyøistam.

Aktsowa' yø køangwa'ke.

—¿Jujche'k iejchajpa te' etse?_____

—¿Tiyø ngyabyajpa wyi'nojcpajkomo?_____

—¿Ju'tspø pyama ngyabyajpa?_____

—¿Tiyam yajk ang'øbya ndsa'manganang'is?_____

TSAMES ÑØI: ØN NGUPKUYIS CHAMANGWAJKU'Y Kubimø

Temø chiapaomobø s kyøsmø ijtu sa'shapø kupkuy nøibøis kubimø, ya'ajka makakma mitye eya'ku ode tsabyajpabø te pø'nistam, jøjsi'ka midu ijcho'che ode tsabyajpabø pøndam, te' ñøi nauatl omo Tsindyøjk Kotsøjk y odeomo kuj shøjk nibide.

Te pyamadam, etsedam, møjotambøte 'y sonekukedam winadambøde. Te najsomo ñijpyajpa søk, mojk, kajwel, sapne y tømajajpabø kuy tunasebø, china owi. Te ojki'ñomo jaidomo wewenewkyuy y sa'shapø ijtkuy te chiapaomobø sñe, jene tsutsi de cha'ma, ijtyaju tsa'ma kobøn y jene pakak, kødi ame kejkpa tuj.

Te cha'ma tsujtsibøde, te omo ijtyaju suñitambø kuy: tsit, akuy, tøjshkuy, tajktøjkuy, kamay; y tsa'ma kobøn: cun, mø'a, nøjts, tsa'mayoya, junjøyø, wayi y wøku.

Te pøndam odeomode oñajpa y te pyamais ñøyi saneneste y kamish pobobø, wyakasnaka, kyo'køyi padabø; yomoisñe tsabasteksi y iajsa jøyøtsøkibø iakapoya omo. Te kutktyam jene omyajpa: catsu atuli jøtsianejing , mbola ane ya mojsøjkpø, michmøki'ane, pidu'ane, pu'shi ane, tsada.

Te etsedam sonekukenedambø, te' wyanedam kowajing y sustøjkjing, te' iejchajpabø'is ngyabyajpa kuwin tsajpomobø ndatasebø y yatsi tsokidambø.

Lourdes Reyes Mancilla

Kipspø'ø tiyø chamba te todo'is

Te' nø iangmayubøis ñø kipspøba wa' mujsu ndunø pø'mi te' todo jayeis ñøi “kubimø”.

- Tsaptamø uka ji' nø mnøjtyøtya tiyø chamba te todois.
- Tsa'mangwa'kø ngashñaodemo.
- Me'tsa tiyø chamba diksionariomo.

Yajk onwøtsøkø te' todo jaye. Jørika jayø yø'se ✓
tiyø chambabø te' jaye'is ijtu yø'ki.

—Chiapasomo mbatpade kubimø kupkuy.

—Te nøi naual'omo kotsøjkøsisbø te' tsit.

—Ñijpyajpa søjk y mojk.

—Jaidø tsa'ma.

—Tso'tsnø 1846.

—Oñajpa odeomo.

—Te' pyamadam pø'nisñe'dam meskliyabøde.

—Te' pyamadam yomoisñe'dam tsabas te'ksidam y iasa pobobø.

—lejchajpa' te kowa y sustøjk.

—Te' iujkutyam wakasis chu'tsinø'.

Yajk ona te' jaye ko'yi'bø.

- Te' kupkubyøndan oñajpa odeomo.
- Te' pønistam ñijpyajpa søjk.
- Te' yomois pyamadam tsaba te'kside.
- Te' kumbunu'is chøjkpa te' ño'se.

Køjayø køjømøjk tiyø nø kyøangwa'ku kø'møjk yayeis.

- ¿Iyø oñajpa odeomo?
- ¿Is ñijpyajpa søjk?
- ¿Is ngyabyajpa tsabaste'ksi?
- ¿Tis chøjkyajpa ño'se?

Te' ode tsame'is chambabø iyø, tiyø o idam orasioniste shujeto.

Soma kosmobø jaye, tiyø chøjkpa tum dum tiyø kyøangwakpabø kø'yibø'is.

- ¿Tiyø chøjkyajpa te' kupkubyø'nistam?
- ¿Tiyø chøjkyajpa te' pø'nistam?
- ¿Tiyø chøjkyajpa te' yomoistam?
- ¿Tiyø chøjpa te' kumbunu'is?

Tumø nimeke yospabø te koma

Te' coma'is tesedamdide eyabø signose kotsokpade wa'de nøjkyøyu tiyø chamba todo jayeis. Te'sedike yosketpa wade ndsabu tumdum, yempetiyø, tumøna tsø'byak wa kyo'yaju tide nø tumdum jayu, jinande ngojtje te'sebø, ñømaka “y”.

Yajk ona y ko'sa judø yospa te koma.

- Nijpyajpa kuy yajk tømayaipabøis: tunajs, china, owi, yadi' y sapne.
- Ijtyaju kuy ñøidambøis: akuy, tsit, tajtøjkuy, wojcht, kamay y tøjshkuy.

Tsamø tumdum jayesebø pømi. Isøkø te'sebdike pisarrong'omo y yøki.

Kubimobø'is kødubø chøki

Ya'ajkpø jamaomo, tumø tu'mi odepøndam tsø'yaju yøtibø kubimø najsomo, nømbabø naualpø odeomo "tsindyøjk kotsøjk. Te' majkshku mone ko majkis ko wøjskis ko tujta ame'omo, (1846) nu'kyaju te' astekadam jing'ø y ngyajkstsjkyaju te' odetsabyajpabø, te'sede chi'yaju ñøyi yøtisebø. Kødu'ka witpø te' yajktsøjkuy, te'yi wøwø te' pøndam pyøjkyadøju jajk yojsajpa na'ajk tsømi kobøense te' ngashña bø'nistam watsakuako omodambø'is. Nømba te' ma'yokyuy majkshku mone ko mojsis ko tukis ko yøjt ko tuka ame'omo (1778) ijtyajung na'ajk metso mone ko yøjtis ko tukis ko yøjt ko tukay (1778) odetsabyajpabø, yø majkshku mone ko majkis (1900) ome'omo oyung kødi tsejkpo'kukya'kuy, ka'bøyajung te' pøndam, wøjskis ko majk nang tsø'yaju. Te' oyu'k idi kijpkuy, majkshku mone ko yøjtis ko majk (1910) amekøjsi, sapatistang pømiaju te' kupku'yomo, kijpyajpabø'is kyowi'na Rafel Cal y Mayorungde.

Te' une'is yajk ta'nø tiyø kyøangwa'kubya kø'yi.

—¿Tiyø ame oyaju astekadam? _____

—¿Just ñøyi tsi'yaju? _____

—¿Jujchem na'ajk ijtyaju 1778 ame'omo odepøndam?

—¿Tiyø ame kødu tsejkpo'køya'ku'y? _____

—¿Tibø ame'omo kijpyaju sapatistadam? _____

lijtkuy y ñajs kubimøisñe

Te' kupkuy ñø'yibøis Kubimø Chiapasiste kyojsmøkang ij tubø. Te' kupkuyistam ñø tsowe'kyajubø'istam yø'damde: køsmøjkang Kuyatemø'is y Amøis; ndsengna'omo, Køno'mø'is; kø'yijse, kunø'mø'is y a'kñā'omo pokyø'mø'is. Tsoko pijnømba, kødi ame tujanømba, tukay u majkshku poya ame'isñe'omo nimeke pijnømba. Ijtuse kotsøjknaste, mønba kumbajk y tojpaik nys' , tumø tsokyaipa.

Te' najš yøj k pøde, yojspa nijpkukyoda mumu tiyø ijtpa, ij tuma møja tsa'ma, ij tuse ejido naste.

Te' une'is maka chame y jyaye tibø kupkuyjing tsowe'kyalpø kubimø kupkuy.

**Te' une'is yajk tsøkø tsøkibø tiyø jajk yojshajpa
iechajpa'k ejtsanguimø.**

Te' ejtsang ngui'mø'

**Te' ejtsanguimø kyojsøng'ayajpa wi'nadambø etsebik,
kak etsebik, nganang ndsøkibik y te sujksu etsebik.**

**Te' kak etse iejchajpa mets jama, domingukøsi y
luneskøjsi, iejchajpa mojsang mbø'nis, ngyabyajpa
kujpyø kuwin, pyamadan je'bebø sone ku kenebø',
wyanjayajpa kowabi'k y sustøjpi'k.**

**Te' nganang ndsøki iejtsnitsøjkyajpa domingukøsi
ko'yajpa majrtejskøsi, mumudambø tøjkyajpa
kupkubyøndam marimba'is wyanjayajpa. Te' majrtes
wa' ngyajua te' ejtsanguimø søk, iejchajpama te' sujksu
etse. Etsebø'nistam ñømakyajpa kuwin, tsup, tujtøj
pyamadam tsabastambøde.**

NE'MBEKA ANGUI'MØDAM

Winadambø odetsabyajpa te' kubimødambøis yø'se na'ajk kyobikyajpa kyoanguimødam: sutpabøis pyøjkischowa anguimguy, køtpana'ajk kijpku'yomo, kobøn majkuyomo, pokyu'yomo y to'yiskuyomo', te' ji' tyokoyebø te' ande makabø angui'mi mumukodadam.

Te'sheng'omo ponñ mbøñi køkajpo'u tesedambø tsøkidam, wa' iangui'mnø, mye'chajpa na'ajk u te'

kupku'yis kyobikpa na'ajk is kyotsingmbøba,
ñøjktyøbyabøis ngashña ode u winyungse
myuspabøis chøkø.

Nøma ñitsøjkuy yø majkshku mone ko yøjtis ame oyu
anguimcho'tse tumø pøt tumø ame koda, teste'se yo
majksku mone ko yøjtis ko wøjskis ko majkshku
amesheng'omo, mets amekodøkodam nitsøjkyajkedu.

Aktsowa suñi tiyø nø kyøangwa'ku yø' todo jayeis.

—¿Tiyø na'ajk chøjkyapa makabø'is' iangui'mi te' kyupkuy?

—¿Jujche ame anguimba na'ajk wi'na te' anguimbabø pøt?

—¿Ijsande myujspa pyøjkischowa te'sebø anguimguy?

—¿Tikodande køkajkpo'u wa' kyojtyaju te' anguimbabø pøt? _____

Nike'nø suñik yø todo jaye, juts chamba pajkwi'du'yajumøo.

Witpo'kshajubø'is kyobikyajpa na'ajk ijtyajuse te' kubiwa'yomo u ñe'køomodam y te' jayasebø, te'ungde na'ajk makabø angui'mi te' kupku'yomo.

Te' majkshkumone ko yøjtis ko tumø ame'omo witpø kyobikyaju anguimba kowi'na, te' tsame pøt Romang Mberes, tumø ame oyu angui'mi, te' anguimbabø møja najsomobø'is te'se chabu, Mboljpi Diasis.

Te' une'is maka chame y jyaye juts na'ajk mye'chajpa makabø angui'mi.

Yajk me'tsa une'is iyø witpø angui'mu, is chabu ke tumdum amedi angui'mguy y yajk jayø.

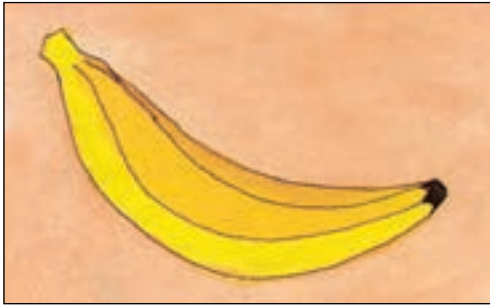

Te' koanguimba kowi'na Roman Mberesis tyotnu tumø ame y te'sedike chøjkyaju wøwø ameomo, nu'ku sheng'omo te ame 1945, te' ame'omo, ñitsøjknitsøjkyaju mets mets amengue wa' iangui'myaju nu'kusheng'omo ame 1952, te'yi te' jama sheng'omo yøtise tuka amende anguimyajpabø te' kupku'yomo.

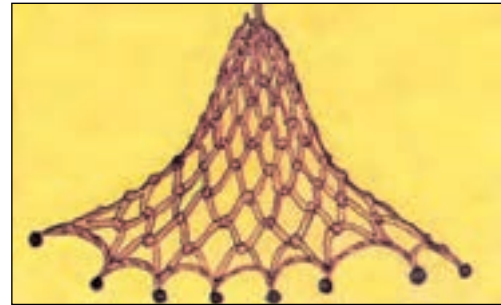
Te' une'is maka kyø'angwa'ke tyatakøsi, jujche ame na'ajk anguimyajpa jamocho'tsu'k; yajk jayø:

Tiyø ijtpa yø'ki.

Te' une'is maka kyoj te' ñøyi.

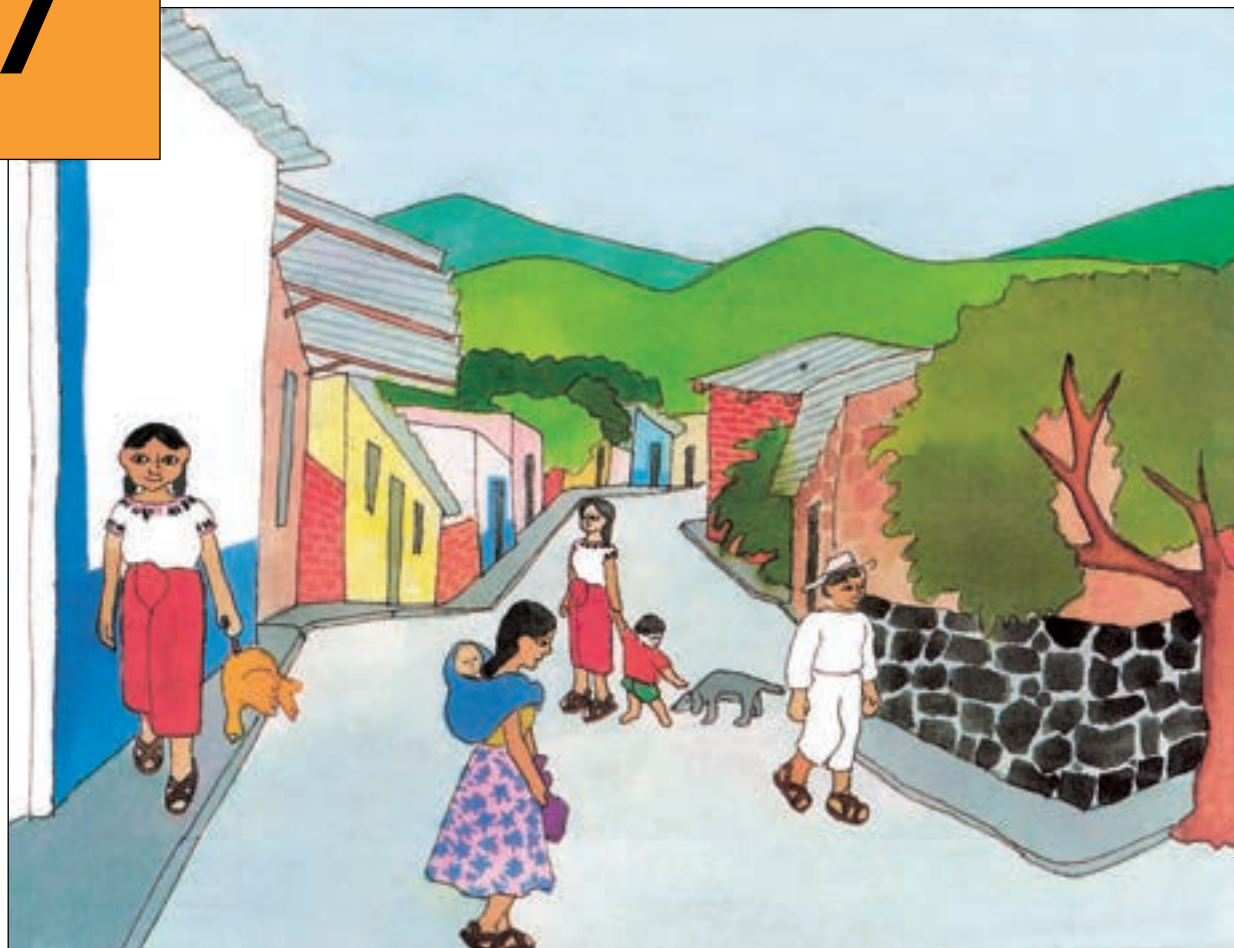
Ya' ajka chøkyajpa na'ajk

Chøkyajpa na'ajk ya'ajkpøtiyø y yøti chøkyajpadi:
waka, mumu juts ketpabø y yospabø.

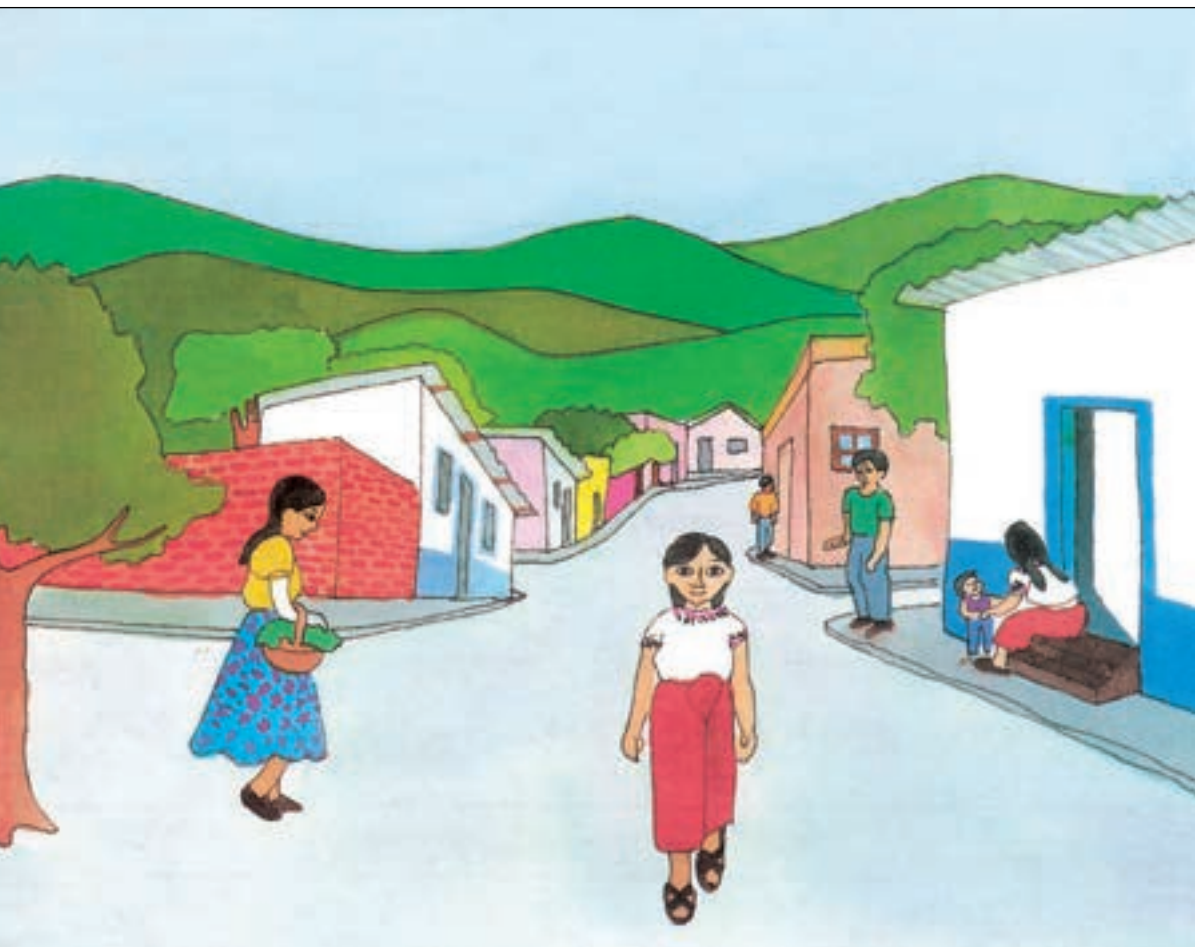
Yø'ki jayø tiyø chøkyajpa mim 'ijtku'yomo.

Jayø tiyø chøkpa mim mdata'is.

SHPOKPA CHU'WE

Te' pokpa chu'we mida na'ajk, tsungbabø Mejiko'omo, y nukpana'ajk kotsøjkøsi; tese na'aj chabyajpa møja pøn'istam, pyokpang na'ajk te kotsøjk tanbaseg iame, nu'ku kuyatemø, oyung ionøyu tumø yomo te' kupku'yomobø y chabu ke makang chøki møja søk; te'de oyubø pøwi' te tsitung ngotsøjk. Yø' yomo jujchebiktam pujpaung Mejiko'omo, midang na'ajk yomø kedengjøngmøbø kotsøjkøjsi, tumnaka oyu'ung wewene tumø yomojing ñoyibøis lyupi, ñøjayu

ke ñøijtu tukay tøj; tumø tsitung ngotsøj, eyabo kedengjøngmøbø kotsøj y te' watemalaba kotsøj, te'yi myushaju'ung møj pø'nistam kyøme'chaju uka wiyungse, ionoyaju te tsame yomo y nøbu'ung: yaju'kamungde te' søk makaung pøwi' te' tsitsung ngotsøj y nøbu te'ungde te' søng'is kyo'ojuang. Te'yi te' yomo wijtpang na'ajk yempe judø, chambang na'aj ke te' søk suñi kodu.

Aktsowa tiyø nø kyøangwa'ku.

1. ¿Tibø nøyi ñø'ijtu te pekatsameis?

2. ¿Iyande na'ajk te' yomo pyokpabøs na'ajk te' kotsøjk?

3. ¿Jujche oyu ñøidi tøjck te' yomois?

4. ¿Tsamø judidambø na'ajk te' tyøjktam?

Jayø tiyø mnøjkyøyu te jayeomobø.

Tumgu tiyø chambabø

Tata	_____	Janda
Najk	_____	Tsijki bori
Pøt	_____	Pøn
Ode	_____	Tsuni
Muki'	_____	Potso
Pøkstøjk	_____	Pø'kskuy
Pama	_____	Tuku
Atuli	_____	Katsu nønø
Kososang	_____	Ja'se
Kojso	_____	Nengmbak
Tøjk	_____	Itkuy
Akuay	_____	Angway

Tsøko møjsay yø'sedambø jaye.

Kobajk pya'tyajubø kotsøjkomo ñøjayajpamø molinuomo

Yø' odetsabyajpabø midu ijtsø'ye yø'ki kekpyamøbø kotsøjkøsi y te'yi ijtyaju yøtise, yo kupkutyam: kønø'mø, kekpyamø, kubimø y kuñø'mo kupkuy; y te' ranchu ñøjayajpamø molinu temø ij tubø kuñø'mø, pya'tyaju kobajktsøki tsa'bø komoke peka idi'istam chøjkyajubø.

Yajk køme'tsa te'une'is jujche amem ijtu pya'tyaju te'tsøki, is pya'du.

paka'k najs

pijko ñajs

**Te' une'is maka chame y jyaye tibø yoskuy
chøjkyajpa yø' najsomodam.**

Wəbø ijtkuy

Witpøomodam oyu angui'mi Kubimø, pət nøyibø'is Arceño Narbayes, ijtu na'ajk myøja najs (fyingka) ñø'yø'yubø “Santa Mónica” yøti ijtumø che'kupkuy “Pobo Jøyø” (Blanca Rosa) kønø'mø'is che'kupkuy.

Yøti te' kubimø kupku'yis ñø'ijtu tumø angma'yotyøjk chøtyøtyambø unekodadam ñøyibø'is “Leona Vicario”, tumø angma'yotyøjk wi'nang angmakyu'yomobø ñøyibø'is “Cuauhtemoc” y tumø angma'yotyøjk metsang angmakyukyoda.

Aktsowa yø kəangwa'kedam.

¿lyande te' wi'na oyubø angui'mi? _____

¿Judønde na'jk ijtu? _____

¿Tiyam ñø'ijtu yøti te' kupku'yis? _____

¿Ijsande che'kupkuy chambabø yø' jaye'is? _____

NE' NGU'TKUTYA'M

Mumu te' mbøjktambabøde y ndong dambabøde
 yoishajpa wa'de sa'sha, wø y pømi pøjku, yø'de
 kutku'yis ñøidam: te' ane, søjk, abin mbajsung, nakj
 pajsun, owi, waye, po'de ujkuy, mumudambø
 kutkutyam.

Ijtyaju kutkutyam tsi'babøiste pø'mi: øjksi, ajksa, ojkjøis
 chinu y eyadambø.

Ijtyajke'du kotsokyajpabøistam wa' møja'aju y wa
 yeng'u: te' tsabashijs, søjktam, poka y eyadambo.

Ijtyajke'dudi te'sedike kyotsokyajpabø'is ne' 'windam wa' wø ngyojsu; te' toptam yø'damde: china, tunas, nguiniya, padang, yadi; tsøbødam: tsøbø wit, nakpasung wit, mandchøbø, jaku, tsajchøbø y eyadambø.

Mumudambø mbøjktambade tuka ñaka jomaojmo, napsu, pangjama y tsayi'ka. Napsu muspade mbøkø judi judibø tsøbødam sojsubø u søjk, te'sedideke mujspa mbøjkeda kutkutyam shajkshajubø, te'sedike tsayi'ka. Pangujk jamaomo ndongdambade waye ijtuk pijkøy, ijtpa'k pakak ndongdambade ujkuu.

Aktsowa tiyø nø kyøangwa'ku.

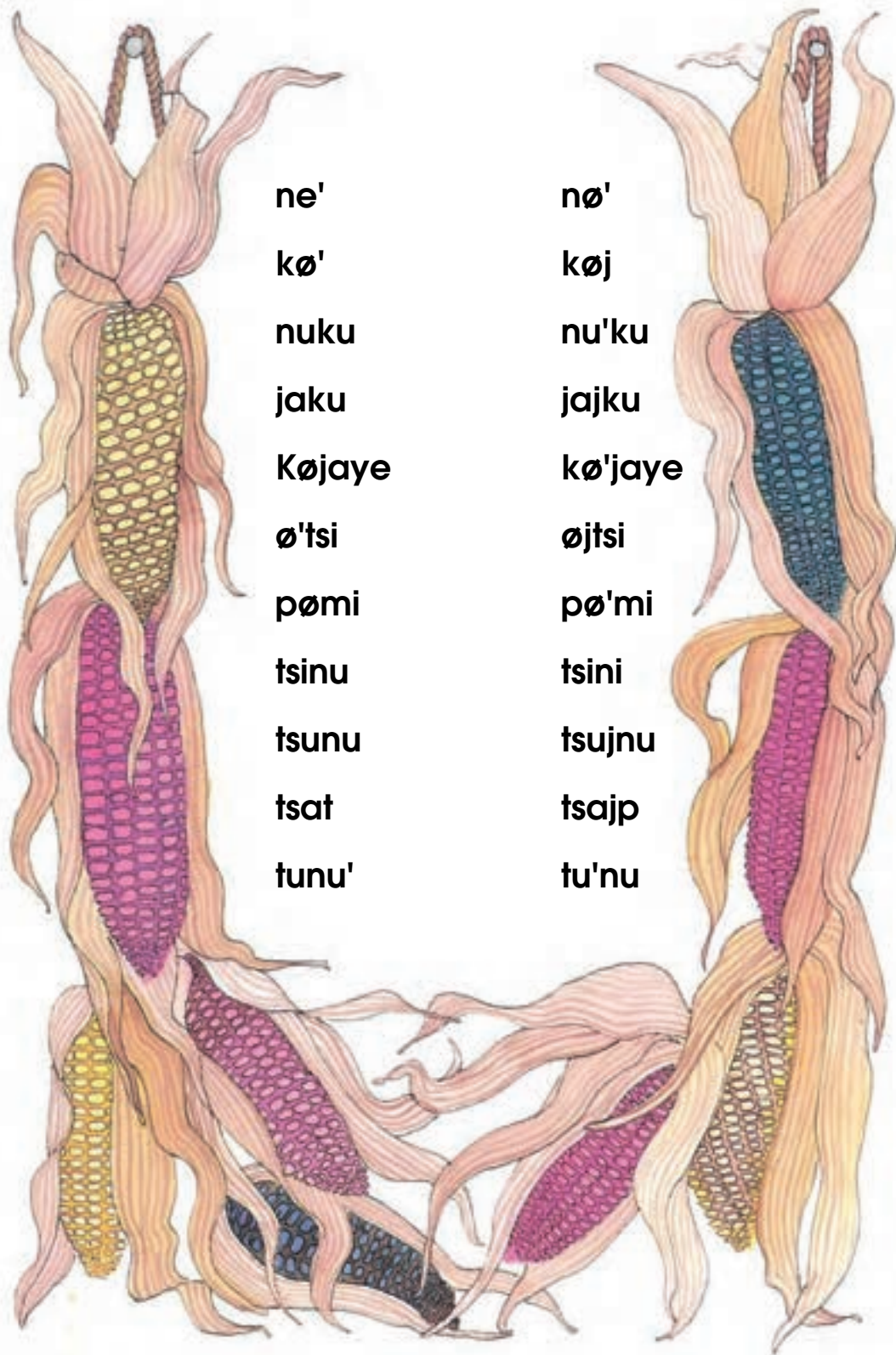
1. ¿Tikoda mbyena ujkpa?

2. ¿Tidambønde te kutku'yis mbyømi tsibabøis?

3. ¿Judidambønde kutkuy' ngyotsokpabø'is wa' yeng'u?

Jayø te' kutku'yis ñøidam ijtpabø mim ijtku'yomo.

Jinde omba mujsibø jayø

ne'

kø'

nuku

jaku

Køjaye

ø'tsi

pømi

tsinu

tsunu

tsat

tunu'

nø'

køj

nu'ku

jajku

køjaye

øjtsi

pø'mi

tsini

tsujnu

tsajp

tu'nu

Kojta'nø te'chambabøis, justambøde te'tijanadiyø,
koda tumdumø'k kø'yidambø.

1. Øn mbama _____ ijtu te' kyojtoŷjkomo.
2. Te jøŷødam _____ .
3. Te unedam _____ manoyajpa.

jomebø

wødambø

pobodambø

Odeomo wi'najpa te' chambabøis tisebøde te'
tijanadiyø.

Me'tsa judi judibø kø'yi ij tubø wa' mgøjtu te' ji'bi
køjsi.

1. Te' _____ pø'nis kyotsokpa te' tyødam.
2. Te' _____ tøptam kyu'tyajpabøde.
3. _____ te' chongoya pobyä.

chøtyøtyambø

yøj kpø

wobø

Nibi yoskuy

Wi'na tso'chotsuk ijtkuy te' odetsabyajpabøis, ñijpyajpa na'ajk øjksi, yøtise nijpyatøbyadi wa' myaøyaju wene y wene nekøkodadam.

Te' kubimø pakak naste y tumnakadi ñijpyajpa øjksi tumø ame'omo, ñijpyajpa tuka u majkshku poya ame'isne'omo y ñøbujtyajpa te' nibi tukudujta u majkshtujta poya ameisñeomo.

Kobøn ndsojku'y

Wi'na te' kubiwa'yistam yajk yeng'yajpa na'ajk y yajk yeng'yajpa: kajshi, ka'nchi, yoya y mumu fibø pø'nøkyu'y; te' pø'nøkyubyik kyøyøjyajpa na'ajk ngyomidam wa' kyøba'tyaju kotsonguy te' ianimaistam.

Te' une'is maka jyaye, jujche'k ñijpa tyata'is mojk, søjk u eyadambø tiyø.

Kang etse

Tumnaka ijtu na'ajk tumø nganang te' kubimø
kupku'yomo, nikeng na'ajk ngyajkaba pøndam
kupku'yomodambø, ji'nungna'ajk yajk suñ yojshe
nimekengna'ajk ña'chojpa tikøda jinunanjø myujshe
na'ajk tide'e.

Nu'ku jyama, te' pøndam kupkuyomodambø nømungde
ngyajkabøyaju, pujtu'ung te' kak San Markujsisñe y
te'ijsung maku ñøtsøjkisø , iishaju'ung te' pø'nistam
ngyajkaubøa tsingmbø'yaju, ji'ksekun iejtsnitsøjkyaju te'
kang etse, yøtisheng'omo iejchajtø'byadi.

Te' une'is yajk køme'tsa jujche'k iejchajpa yø' etse
kupku'yomo, yajk jayø'.

NØJKTØJKØKYU'Y

Wi'na tuka mone ko yøjtis ko i'ps ko tukay ameomo (1523) mityaju tumø tu'mgu'y tujoyajpabø, kyowi'na'is, ñøyi Luis Maring, te'dam nu'kyaju Ojkjamø, te'yi kijpyaju ode tsabyajpabøjingdam, yaju'ka te' kijpkuy ka'yaju mø'chøki pøndan, ji' na'ajk ngyaye jø'nø' jene na'ajk ñø'ijtyaju wødambø tujotyok Luishis pyøndam'is y wøwødanbøde na'ajk te' ngajshña bøndam.

Te' kupku'yomo ka'u te' pane kyowi'na te' odetsabyaj pabø'isñe'dam, ka'u'kam kyowi'nadam powyenwe'neyaju ode pøndam. Te'yi tsø'yaju mityajubø eyadambø kupku'yomodambø te' ngajshña bøndam, te'se møjang'ayaju tyøomodam, ka'yaju te' peka bøndam tsø'yaju iunedam y iokounedam, yøti ojklamø ijtyajuma ñø'ijtyajubø'is ñø'yøyangobajk Maringbø.

Yajk ona te' jaye kodubø, wa'mujsu aktsowa tiyø
kyøangwa'kpa.

1. ¿Ibønde witpø ngajsña bøt nu'kubø ojksamø?

2. ¿Tiyam chøjkyaju ngashña bønistam kau'ksekma te'
pane?

3. ¿Tiyam chøjkyaju ode pø'nistam kau'ksekma te'
pane?

Te' une'is maka chøki tsøki nø kyijpyajubø.

Kyotsambabø'is tung'omobø tiyø

Te' une'is yajk tsøkø eyabø tiyø myujspabø.

--	--

Te' tsamdø'yi

Yø' poya maka chø' yøye unedam, nømaktamø ka'edambø makamø cho'yøye.

Jomi maka kijpye metsa pøndam u nchø'yu mdøjkomo

Te' une'is maka kyo'se tiyø ijtu y maka chame jyayeomo tiyø nø chøjkyaju tumdum kuagro'omo.

Witpø omo tiyø nøjkyøyu.

Eyabø omo ti'dike mnøjkyøyu.

Tujkubøtiyø

Tuka mone ko majkis ko majktajsis ko tujta (1486), te ame'omo mityaju wi'nadambø pøndam ñoidambø'is astekadam.

Tuka mone ko yøjtis ko i'ps ko tukadajtay (1525) te ame'omøo mityaju, ñøjktøjkoyaju yø'kidambø kupkuy ngashña pø'nistam.

Majkshku mone ko yøjtis ko majkay (1910) te ame'omo mityaju tujoyajpabø pøndam kyowi'najin ñøidambø'is sapatista.

Te' une'is maka iaktowe jayeomo tiyø nø kyøangwa'ku.

¿Jujche amekøjsi mityaju te' astekadam?

¿Yø tuka mone ko yøjtis ko i'ps ko tukudujta amekøjsi?
¿tiyø chøjkyaju te' ngajshña bø'nistam?

¿Jutsam nøyidam te' tujoyajpabø pø'nisñe'dam?

Tsøjkja nøyi tumdum kobøn ndsøki'isñe, me'tsja
kø'yi ijtubø.

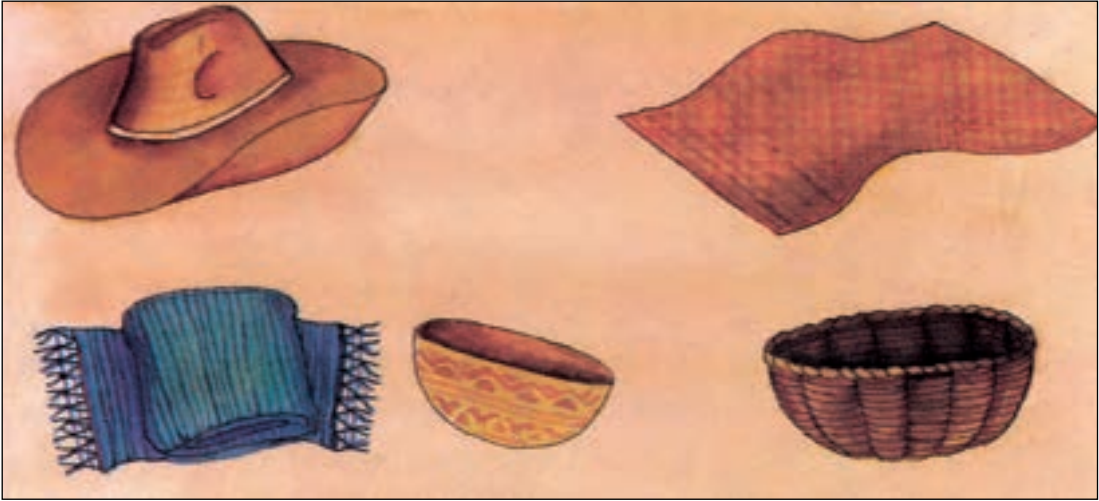
To'mbijts

Tsat

Mø'a

Ju'ki

Suñ nchøkidam

Yø'sedambø tiyø chøkyajpa te odetsabyajpabø
pø'nistam mumu' ne' 'ijkuyomodam y eyabø ode
tsabyajpamø.

Te' une'is maka chame jyayeomo tibi'k chøkyajpa
tumtum tiyø.

ÑØYI KYØKA'UBØ'IS WØBØ IJTKU'Y

Kyøka'babøis wøbø ijtkuy mustambade ke chøtyødide obya ijtye mumu jamaomo, ne' ngupku'yomo kubimø muspade ndsa'mijsø is oyu chøjkisi wa' juts kyotsoku te' kyupkuy.

Ijtum wøwø ame oyu jdi tumø ijtkubyøt te'isñe ijtung na'ajk kyoyowa; wyøtsøjkung mumu tiyø wa' suñi iijtñø ne' Kubimø kupku'yømø. Tumøk muspade 'ja'yijsø, wyøtsøjkyajuk te' majsandøjk ngomi San Markus Evangelistasñe', te' majsandøjkis kyobajk wi'na najs ajpyøngde na'ajk, janowø anømbak jama,

ngyajabya'ung na'ajk kyobajk; te' pønis ke mumu jama ñike'nøbya kyupkuy, jyuyu mø'chøki tejsha Pokyø'mø majsandøjkoda, te'yi maku'ung yajk pyøjkye ijtyajuse pøndam te'yidambø wa' wyøtsøjkyaju.

Yøti muspade 'isø ke te' majsandøjkis, ñø'ijtø'udi te' tejshadam ya'ajkpø jamaomobø.

Te' tumødide, sone yojskuy te' kyøka'babøis wøbø ijtkuy chøjkubø, møja pønde na'ajk maya'ubø kyupkukoda, te' pønis ñøyi Nchandi Garciade.

Tu'nwøtsøkø te' tsame y aktsowa te køangwa'ke.

1. ¿Iyande na'ajk ñøi te wyøtsøjkubøis majsandøjk?

2. ¿Judønde oyu pyøjkye tejsha?

3. ¿Iyande ñøi te' majsandøjkis ngyomi?

4. ¿Tibønde na'ajk kyobajk majsandøjkisñe'?

5. ¿Ijsam oyu pyøjkye te' tejshadam?

Køjayø te' wøbø aktsong'oye.

1. ¿Tikodam wyøtsøjku te' majsandøjk?

- Wa wyo itnø
- Chemyajuangkø

2. ¿Jujche ame'ma'shø ijtua wyøtsøjku?

- Jaidømo nimeke
- Ijtua mø'chøki

3. ¿Iyam maya'ba wa' wø iitnø kupku'yomo?

- Yempeiyø
- Mets tukatyi

4. Myøja'ka ¿mgøka'ba'shø wøbø ijtukuy mne mgupkukyoda?

- Jø'ø
- Ji'ne

Kødubø

øjt	wøtsøjkut
mijt	wøtsøjku
te'is	wyøtsøjku
ne'kødam	wøtsøjktade
mijtam	wøtsøjkta
te'istam	wytsøjkyaju

Yøtibø

øjt	wøtsøjkpat
mijt	wøtsøjkpa
te'is	wyøtsøjkpa
ne'kødam	wøtsøjkpade
mijtam	wøtsøjkyajpa
te'istam	wyøtsøjkyajpa

Midabø

øjt	makat ndsøki
mijt	maka mdsøki
te'is	maka chøki
ne'kødam	makade tsøjtamø
mijtam	maka mdsøjtame
te'istam	maka chøjkye

Yajk wøtsøko te' une'is yøtibø y midabøomo te' ejtskuy tsame.

yøtibø

midabøoma

øjt	_____	øjt	_____
mijt	_____	mijt	_____
te'is	_____	te'is	_____
ne'kødam	_____	ne'kødam	_____
mijtam	_____	mijtam	_____
te'istam	_____	te'istam	_____

Tsitsung ngotsøjk

Te'seungde te wi'nadambø Nguya pyø'nistam
chabyajpa juts tujku te Tsitung Ngøtsøjk, nøbyajpa ke
nu'ku'ung tumø yømø, chambabøis, uka shu'tñajpa wa
kyujk møja kupku'yaju u Mejikøaju y te' møja køtsøjk
wa' tyøkøyu y wa' janø tyøyakutsøjku te'yijkan.

Chajku'ung tumø mi'shu iangushø'møyubø wakaømø,
ni'ijsung wa' jana shø'mangwajku makasheng'ømø
ne'kø ya'yi, sutpa'angkøng iijsha te', kupkubyø'nis,
iawajkyaju'ung y te' købøn pobuyjtu y maku judø
mang'øyu te' kyømi wa' pyø'yang'øyu, pyøyang'øyu'ka
ñøjayajpamø te' najs mejtsanguetkuy te' tsame yømø'is
kyipsu u mejtsangueneaju uka widu'ba u mag'øjkøtpa,
te' ja shunø'mung wyiduø. Te'sede te'yi ja myøja
kupku'ya ø Mejikoanømo, te' yømøis chame tujku, tumø
jama pøku te' Tsitsung Ngøtsøjk.

Juts na'ajk wi'na

Yøti jutsam

Tujkubø tiyø kumpku'yømø

Ijtum mø'chøki amdyiyø, pø'nistam mye'chaju ijtkuy u nas wa' iijtyaju y ñijpyaju, pya'tyaju ijtkuy yengnømø y pakakmø, judø te nijpkuy nimeke na'ajk ijtpa, pønñ mbøñi nuknitsøjkyaju tyøømødam pøt y yømødam kubimø tsungyajubø, pe te'yi ijtyø'byabøde na'ajk, jindi te'dam ijnitsøjkyaju nukyajketyajudi pøkyøwatyam midubø ijtsø'ye te'yi, te'køda yøti 'ijshajpade unedam iøñajpabøis pøkyøwa y kubiwa iøde te' tumyajumø pøndam y yømødam, witpø ñøjayaju Wa'kanø pe nø kyødusheng'ømø jama kyojtøng' øyjajaju Sam Pablu. Yøti kupkutye nø myøja'ajubø, chøkitsøkibik, pyeka tsamebik, te' iødebik, tyøjktam wiyung ijtyajubø y ianguimbabø kupku'yømø te'de møjabø che'kupkuy ke te' eyadambø.

Yøti ñøyi ti'yøjkte San Pablø Huacanø.

Aktsøwa jayebi'k yø' køangwa'ke, metsa me'tsa jaye køjsi, tumø ki'psø y jayø.

¿Jutsam na'ajk ñøyi wi'na? _____

¿Tikøda' ma'shø kyøjtang'øyjajaju ñø'yi? _____

¿Yøti justam ñøyi te che' kupku'yisñe? _____

Tsøkø tiyø chamba ku'tkuyis nø'is.

Tiyø ñijpyajpa Wa'kanø'mø

--	--	--	--

abin mbasung

mani

søjk

nak pajsun

Tibø tøptam ijtpabø

--	--	--	--

nguiniya

tunajs

padang

china

Tibø tøp ijtpa pe' ji ñijpyebø

--	--	--

watsang

i'ki

tsitsung

Kojtja ñøi tum dum mmjtsøkyu'yisñe.

Angusho'ma te' aktsøng'oye wøbø.

—¿Jutsande nøi te' møjtsøkyuyisñe pyo'kshajpabø
metspø'nomo te' kuy y nøwidubabø'iste?

—Wich wich

—tumbulu

—tøjpkimguy

—¿Jutsam ñøyi møjtsøkyuyis myajkyapabø tyøistamwa'
pyi'kijshaju?

—Køwønguy

—kayubøkskuy

—ngø'shøye

ØN NGUPKU'Y

Te' ijtkuy San Antoño wøbo Ketkuy, Kubimø'is ñajsomo ijtnitsøjkyaju te' 1942 ameomo jikkseka tumdumø pøndam kubimødambø mityaju yø' ijtku'yomo, mye'chajpa na'ajk najs wa' ngyøjshaju ja'ijtyabø kyomi, y wyakyaju wa' chøjkyaju ejido, jikkse'ka chøjkyaju kama nibi y eyadambø tiyø. Ijtu na'ajk mø'choki tunas kuy te'koda kyojtyajaju ñøyi Tunastøjk.

Nu'kuk witpø pane yajk tu'mu te'is kupku'yomodambø y te'yi nøbu uka msundamba wa'de ngajkpøjatya te' kupku'yis ñoyi, ñe'kodam aktsong'oyaju ke wø, jijksek kyojtjayaju te' nøi San Antoño wøbø Ketkuy, te'se kyotjayau ñøyi; ijtu majsandøjkomo ngomi kowinade kupku'yomo, suñi kenømba, ijtyajke'du suñityambø kotsøjk, tsa'ma, kujy y tijanadiyø.

Me'tsja iaktsong'okyuy tum dum kəangwa'keisñe y kojtja sopku'yomo te' myakyuy.

1. ¿Jujche'ka ijtnitsøjkyaju? () øjksi y søjk
2. ¿Tibo ñøyim chi'yaju wi'na? () te' ngomi majsandøjkomobø
3. ¿ijsama mido kyøkajkje ñøyi? () 1942
4. ¿Tikoda mityaju yø'ki pəndam? () tsa'ma
5. ¿Judø ñøbujtjayaju kupku'yis ñøyi yøti ñøjtubø? () kubimødambø
6. ¿Judødambø mityaju pəndam? () mye' chajuangkø najs
7. ¿Tiyam iispa kupkuy akapoyaomo? () tunas tøjk
8. ¿Tiyam ñijpyajpa te kupkuyomo? () pane

Tsame

Sa'babø napsu kəsmøbø ndatais kyotsokpa.

Te' punu iaknakais ñøkabø.

Tuwi wəjpababø jinde kyø' soyebø.

Anga'mubø aknakaomo ji' tyøjkøyi ujsu.

Ijs mye'tspa pya'tpa.

Te' une'is yajk tsøkø mojsayøjk.

Yajk ana suñik yo' tsaptsapnekyuy.

- Mumudambø nanchu'wedam tse'møyajpabøde.
- Jinde wiyungse, wødambøde.
- Øn nanchu'we'is yempe tikøda ønjabya'tsi y ji'nøjtsi mujsi øna pømi.
- Øjne'is jøjtspa'tsi y suñitsi ønøbya.
- Nøpke'tpadi'tsi øn nanchu'we tse' møyetpadi.
- Te'se ñømba' mijtsi, øjt ijsut nø su'kuk.
- Te'se linde mumu jama che'møyebø.
- Jinde mumu shu'nøyebø.

Te' une'is yajk tsøkø tyødø jayekøjsi.

Suñide mujspa ijtangue'da eyadambø kupkuy atsidam, chabyajpabø'is eyaku ode. Jinde mujsi ne'dam wø wa'de mujsu ndsamø ijtku'yis iode, te'se wa'de mujsu idø; Møja Mu'komo chabyajpa tsotsil, eyadambø kupku'yomo eyaku ode chabyajpa yø'sedambø: tojolabal, chol, chontal y ne'dam iode.

Tsamø tibø kupkuy m'ispøjkpa y jayø yø' mdodo jaye omo tibø ode chabyajpa.

Ma'yokyuy todo

Yá'ajkpø ijtkeyomo te' pø'nistam jyuyajpa na'ajk y myaøyajpa na'ajk nyosangdam myayajpa na'ajk mojsa mojsa kyøjsi, te'seng chøjkpujtyajpa mojsa sentabu, te'sedike chøjkyajke'tyajpa majka sentabubik, te'ste'seng maku yøtisheng'omo.

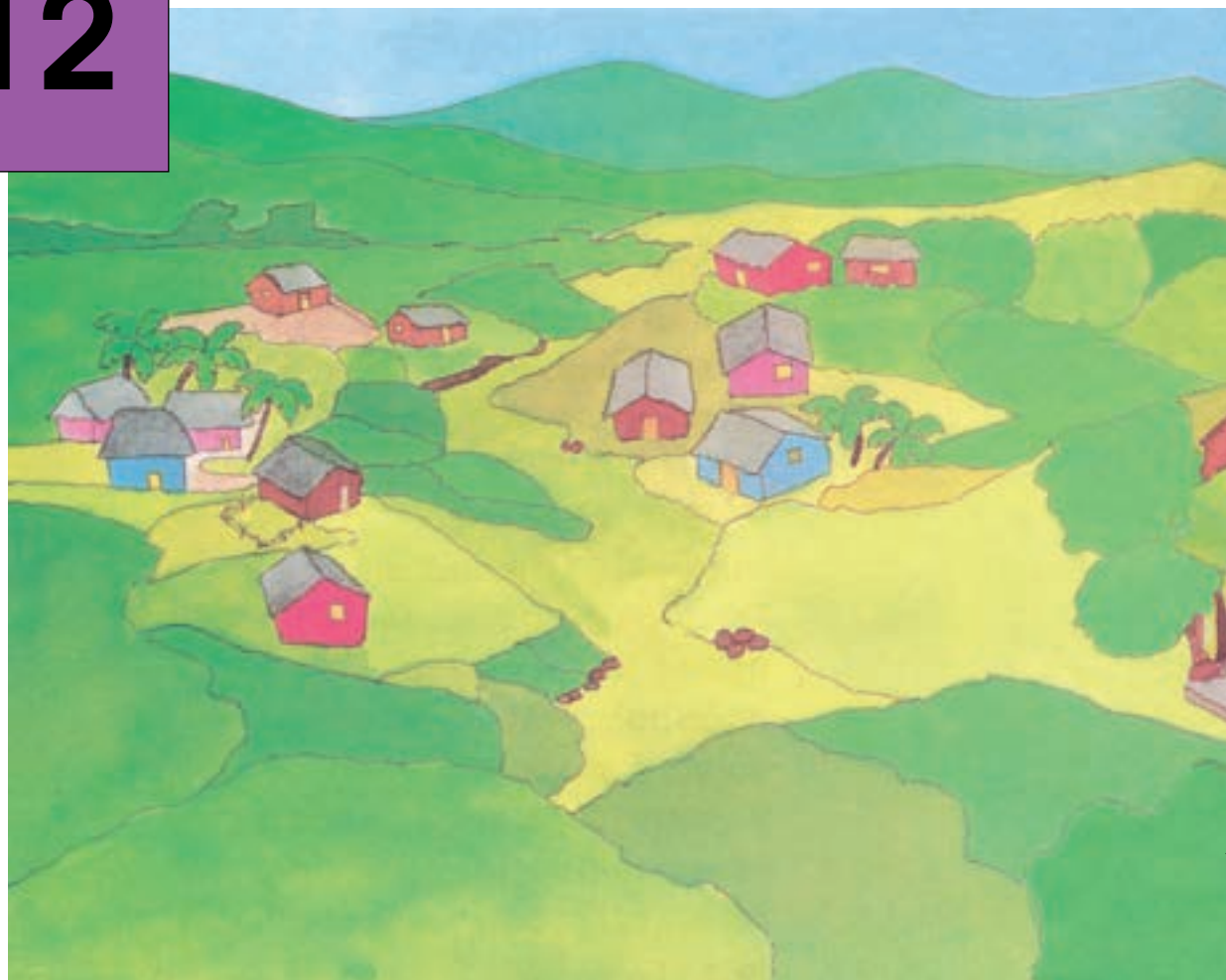
Te' une'is yajk tsøkø jyakyu' tyodokøjsi tiyø myujspa juts myayajpa.

Une wane

Te najs

Te' najs, te' najs
te' najs jøyø nibi koda
jøyø nibi, jøyø nibi
jøyø nijptøjk jøyø koda
te' jøyø, te' jøyø
te' jøyø shkaekøda
shkaedam, shkaedam
shkaedam ngaekodadam
ngaedam, ngaedam
ngaedam yoskukyodadam
yojskuy, yoskuy
yojskuy jøkpa kobøn ngoda
jøkpa kobøn, jøkpa kobøn
te' jøkpa kobøn købikoda
te' købi, te købi
te' købi akangoda
te akang te' akang
te' akang anakøda
te' ane, te' ane
te' ane wa'de wi'ku
wa'de wi'ku wa'de wi'ku
wa'de wi'ku wade møjaja'aju
møjaja'ajkuy møjaja'ajkuy
møjaja'ajkuy wa'deijtu
ijtu, ijtu
jøjsi'ka wa'de ka'u.

Jotabet Farelo

EYA'AJKU'Y KUPKU'YISÑE'

Te' majkshku mone ka yøjtis ko tumøameomo (1901) a majkshku mone ka yøjtis ko tukis ko yøjt ko majkshku amesheng'omo (1979) te' anguimyajpabø pøndam yø'kibø kubimø kupkuyomo, ji' na'ajk chi'ye nitibø tumin wa chøjkyaju u wa' wyotsøjkyaju te' kyupkuyomo mumudambøkodadam, te' anguimyajpabø pø'nis yajk køyoyajpa na'ajk istam chøjkyajpa kyowa. Jijksek ijuma na'ajk na'tskuk, manokyuy, tumøbø ki'pskuy, te' anguimyajpabø pøt køjsi y mumu kupku tyøjingdam.

Yø' anguimbabø, pøt Jojshe Lopes Portiyu, te' Nkuan Sabines y te' Mbanchu Morales Crus anguimbak yø'ki Kubimø, te' majkshku mone ka yøjtis ko majktajsis ame'omo (1980) pyøjkchø'chaju tumin, kyø'wejpabø te' maja kowi'na'is wa' chøjkyaju wøbø tiyø mumubø che'kupkukyodadam, y koyojayjdøju ijtyajuse anguimyajpabø pøndam.

Aktsowa yø' jayekøjsi tiyø kyøangwa'kpa.

1. ¿Tsiyadøjpajana'ajk tumin wi'na wa' wyotsøjkyaju kyupkuy?

2. ¿Judøm na'ajk ñøbujtyajpa tumin?

3. ¿Tiyø ameomo pyøjcho'chaju tumin kyø'wejubø anguimbabø'is kyowi'na'is?

4. ¿Tijsemna'ajk ijtyajpa wi'nadambø pøndam kyowi'najingdam? _____

5. ¿Iyamna'ajk anguimba kubimø te' majkshk mone ko yøjtis ko majktasis'ameomo?

6. ¿Ilda'mangue kyoyojoyajketpa te' tuminmbik?

Mujso tide'e

Me'tsja ñøyi tumdumbø'isñe y kojta ji'bikøjsi.

Tsu'is tyøjkmo
tsi ngyajkayaju
mo nøbu te' wakas
ya te une.

¿Tiyande?

Tumø tsu'we tumdøjtspø
yajk poyøjpa mumu
pøndam.

¿Tiyande?

Wachøm ji' jyu'si
yøjk tsu'se.

¿Tiyande?

Tsujtsi wyit
tsujtsi shis
paki te' chokøy
jene omba.

¿Tiyande?

Owi

Tsu'tsimoya
tsuchmuya

Tønguy

Tsawí

Tsap tsajkuy

Yøjt ko metsa jama møjsayomobø poyo
majkshku mone ko majktajsi ko
majkostøjkay omeomo.

Tati:

Maku'tsi øn ndatanganang'is tyøjkomo,
makut me'tse tsøbø wit kyø'we'jubø øn
ndsøni'is, wa't nømakyaju øn mukijingdam,
tsayi'kamøjtsi widu'ba.

Mim une'is Shlushi

Te' une'is yajk tsøkø tumø tsap tsajkuy yø'ki u
jyakyu tyodokøjsi.

Tujkubø Tiyo

Te' majkshku mono ko yøjtis ko i'ps ko yøjt ko metsa ameomo (1937) ijtuma na'ajk suñ ijtukuy yø'ki Kubimø, te' møja kujtyam ijtyajubø tsa'momo tsujchketñajpa na'ajk, te' amemomo ijtuma na'ajk manokyuy ñe'køomodam.

Yø' kubimø kupkuyomo oyu idi møjshkubyø eya ajkuy, te' tu'møyajpabø pøt kijpyajpabø wye'ñaju eyabø tu'møyajpabø.

Yo ameomodike tøkøcho'tsu mø'chøki te' tsotyønguy y ko'yaju te' manokyuy ñe'køomodam ji'nam myanoyjaye te' tyodo te' anguimbabøsnē.

Wa' ndsa'mangwajke'du ke te' janamanokyuy tso'tsu te' majkshku mone ko yøjtis ko wøjskis ko yøjt ko tukay ameomo (1958) a yøtisheng'omo.

Yøskodoya te' wøbø wijtkuy te' sonedambø anguimyajpabø, angma'yoyajpabø pøndam kajkpou te' ijtukuy wa' myujsu pyujta ji' myujsoyebø ijtku'yomo.

Te une'is maka kyøangwa'ke tyatakøjsi u eyabø pøtkøjs'i uka te'se tujku wa' myujsu suñi y wa' myujsu chamø tyøjingdam.

Wi'na yø kubimø ijtuna'ajk suñitambø møja kujtyam, tsujch kenømba na'ajk yø kupkuyomo y nimeke na'ajk ijtü wøtyambø kujtyam.

Yøti ijtku'yomodam ji'nam jene kyeke tuj, jeneangkø tyøkyaju te' møja kujtyam, te' yø'kidambø kupkubyø'nistam y mityajketpa eyadambø kupku'yomobø pøndam te'istam ñømakyaju te' kujy.

Te'koda iijshaju toya wa' chøjkyaju te' tuk, tøjkyøuk te' søngø y tønguyomobø, y eyabø yøjskuy chøjkyajubø kyø'biktam te' mumu ikodadam, ijtubø yøti kupku'yomo.

Te' une'is maka kyø'angwa'ke tyatakanangøjsi uka wiyungsede te'se tujkubø chøjkyaju'k te' tuk, wa' myujsu chamjaya myukidam.

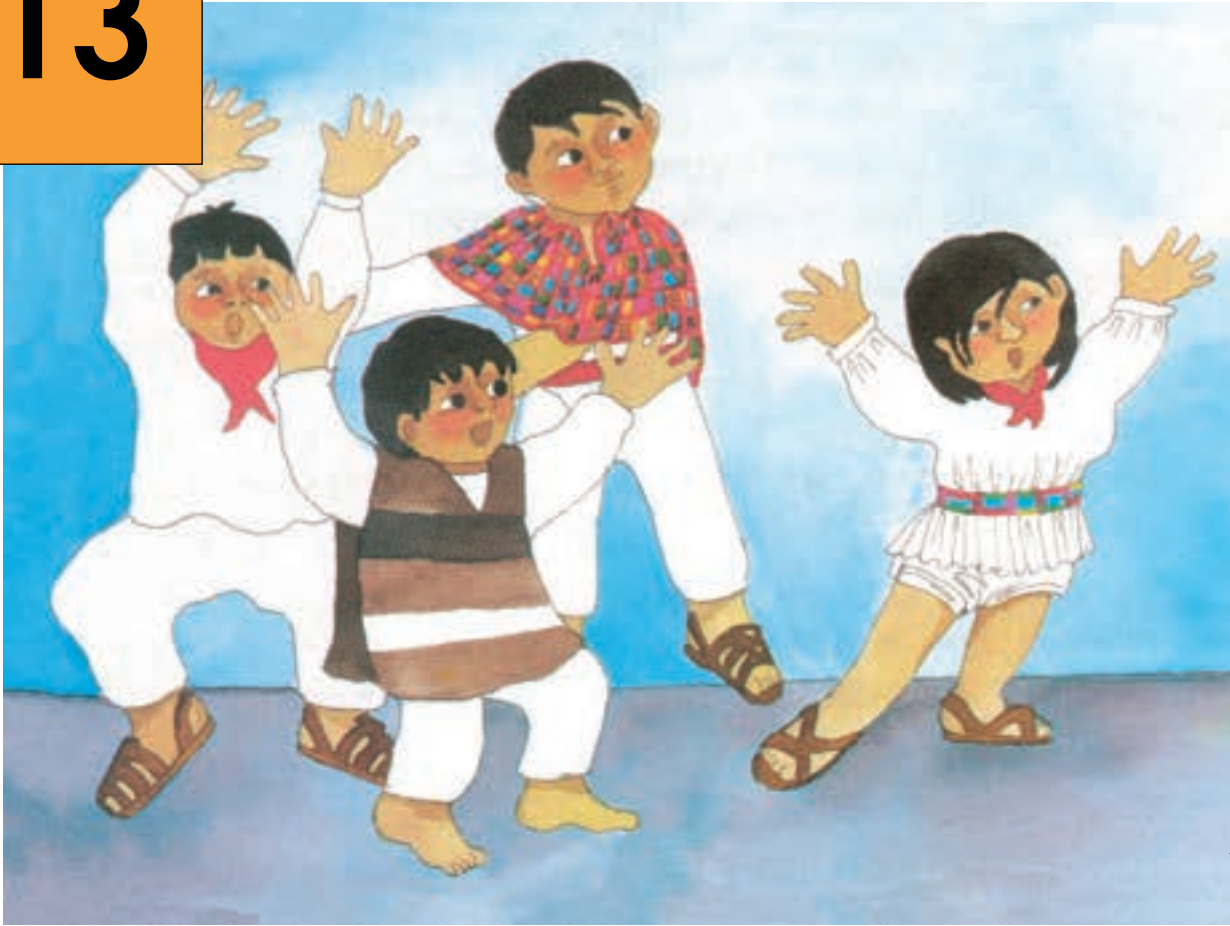
Te' majkshku mone ko yøjtis ko tukis ko majk ameomo, (1970) tso'tsu Kubimø tu'møyajpabø pøt kijpyajpabø, wi'nadambø tu'møyaju pøndam te' anguimbabøkoda priisñe; sonedambø ayaju, windenbabø na'ajk ñøyibøis Ncheke Padiya, temo ijtubø Mejikoomo.

Jøjsi'ka te majkshku mone ko yøjtis ko tukis ko yøjt ko tumø ameomo (1976) ñitsøjkyajkedu tu'møyajkuy kijpyajpabøis, te' ujshandamdi pø'nistam ñøyidambøistam PST, wyindenbabøis yø'ki kubimø kupku'yomo Ncheli Morales Morales, ode tsandabø pø'nis.

Yø' pø'nistam ñitsøjkyajubø'is tu'mguy, chøjkyajpa tu'mokyu yømøjktëmøjk jin iijshadøyimø, ña'chajpa na'ajk, te' anguimyajpabø y te' møja pøndam ijtyajubø PRIlomo.

Yøjsi'ka midu eyabø tu'møkyuy ñøyibøis PFCRN, te'istam wye'ñaju te' kyupkuy y ngyajyaju te' anguimbabø kupku'yomo yøtisheng'omo, tsø'yu te' koanguimbabø ñø'yøjajpabø concejo municipal.

Te' une'is maka chame is kyoanguimba yøti te' kupkuy y jujchem tu'møkyuy ijtyaju te'yi, jayø'.

NA IIJSPØJTAMBADE

Te' kubimodambø une'istam mujspa ñømøjtsøya
 mø'ngmbabø møtsi'k, te'sedi myujshajketpa
 kønø'mødambø uneistam, ñøomyajpa pujtyajpak
 eyadambo kupku'yomo makak møjtsøye. Mayu
 poyaomo ijtu møjtsøkyuy, angmayobya pø'nistam
 chøjkyajubø Pobo jøyøomodambø'is, te' kubimødambø
 une'istam oyu chøjkijshe y ñøbuityaju witpøomobø
 koyowa. Te pobo Jøyøomodambo une'istam
 chaptsing'yaju tyodam tu'nijsoyajpabø, wa' jak iijshaju
 ke wødambø tyødamde ñøtong'yaju mamba

pa'ajknø,jene ñøomyaju te'istam juts pøjkischokyadøju,
te'se kubimødambø une'is wyeja yajkedudi te' Pobo
Jøyøomodambø wa' myakyajke'du ñe kyupkuyomo wa'
na kyoketñaju wøbø sundøjkuy.

Jindi yø'dam tumyajpa wa' myøjtsøyaju, te'se
tumyajke'tyajpa unedam Wa'kanø'mødambø, unedam
jome Wayabaltambø, unedam Toitsung
Ngtsøjkomodambø y yempejudøbø kupkuyomo
dambø.

Nøyidam pø'nisñe y yomoisñe'dam

NOYIDAM

Odeomo
Ajlpe
Mbejña
Mba'wi
Nchandi
Sh'andyi
Shchepa
Shpiktyo
Sh'epa

ngajshna odeomo
Alfredo
Bernal
Paulino
Santiago
Andrea
Josefa
Victoria
Evangelia

Yøti mijt jayø pø'nisñe u yomoisñe ñøi odeomo y ngajshña odeomo.

Køtpabø ne' 'ijtkuy

Te' tidam køtyajubø jamdsøjkyajpade tyijudibøkøjsi u tsø'byabø tikøside maka ndsa'mijshe. Ne'kødam pø'najpa'kte, yengmba'kte, tsø'bya ne' ndsøki jutste oyu idi; todokøjsi, tidamgøjsi y tsamekøjsi. Todokøjsi yø'sedambø: nguene'is chøjkpudi, jyachø'yajpak ne' mbø'najkuy, tsi'yajpabøde ndodo putpakte angmatyøjkomo y eyadambø. Ijtke'du wa' jamdsøjkyaju yø'sedambø tidamgøjsi: mbama oyubøde yabye, møtsi'ktam, 'yojstøjktam y mumu tiyø oyubøde nø'idi u yajk yojsubøde ijtu'kte. Te' eyabø jamdsøjkotyøjk te'de te' tsame, ndata'is, ndatakanang'istam u ne' une'istam jamdsøjkyajpade y tsabyajpade.

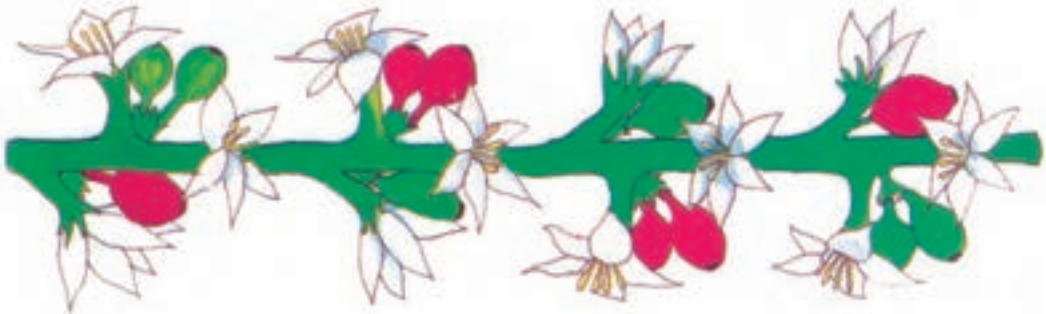
Te' une'is yajk jamdsøkø juts na'ajk che'øjkma y yajk jayø jyakyu tyodokøjsi, uka ji' jyame yajk køangwa'kø iatsikøjsi, tyatakøjsi, kyanchukøjsi u ijudibø ij tubø'sa mø'choki iame.

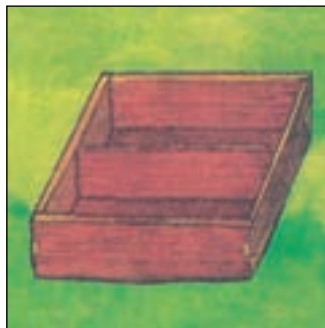
Wa'kabø'modambø'is wyijtpø'ku'y

Te' Sam Pablu Wa'kanømø, kupkuyomo, nø tyoya aju te' jama køtkuy, te' nijpkuy yojskuy po'nmbañim nø ngyaju, ji'nam iidi wi'najse, wa'de koyojsu koyojyajpade chøtyø y ji' kyøba'de tidam wa'de suñ ijtu, te'koda te' pøndam makyajpa eyabø ijtku'yomo, judø wø kyoyoyadøjpamø. Te' koyosku me'chajpabø makyajpa Wajaka, Canggung, Mejikoomo u judø pya'tyajpamø yøjskuy y ñøbujtyajpamø wøwø tumin ke iijtkuyomodam. Chøtyøna tsø'yajpa pøndam te' che'kupku'yomo. Midak tijudibøde søk, jijksek nu'kabø'yajpa wa' midu chingmbø'ye, kødu'ka te' søk widu'bønømba, judøbø ngyosku'yomo tsung'yaju. Jindi Wa'kanø'møda'mbø makyajpa, makyake'tyajpa Pø'yonø'møda'mbø, Kedengjøngmøda'mbø, Kubimødambø, Tokpajkomoda'mbø, Jøng'omodambø y mumu che'kupku'yomodam.

Te' une'is yajk køme'tsa jujche pujtyajpa pøt y yomodam ame' ame', yajk jayø jyakyu tyodokøjsi.

Te' mujkotyøjk yajk yojsajpabø ode pø'nistam wa myujkyaju tidam jemetstambø.

Te'mujkotyøjk yajk yojsajpabø ode tsabyajpabø'is wa'myujkyaju tidam pøydambø.

OJKJAWA KUPKUY

Øn ngupku'yis yøti ñø'ijtu suñitambø tiyø muspade
 ndsamsø te' søngøy, suñityambø tøjck, jyo'tuk,
 anguimgutyøjk, kojejkutyøjk, wa' tsaptsapneyu
 ya'yibøjing, wøbø te' tuk wa'de maku eyabø
 kupku'yomø; wi'na ja'idø na'ajck yø'dambø tiyø, yø'
 ijtyajuse kupku'yomodambø mityaju eyabø
 kupku'yomodambø te'se møja aju, te'koda ijtyaju
 chabyajpabøis eyadambø ode.

**Te'sedike muspade ndsamø ijtyajke'du sone
angmayokyutytoj, judø makyajpa te' unedam wa'
myujsoyaju y jøjsi'ka angui'moyaju.**

**Kyosøng'ayajpa kyosantudam ame ame nu'kpak
tumdomøbøs shøk, suñi køtpa te søk mamanchuwe
Wadalupeisñe, te' poyaomo mumudambø pø'nistam
ñø'ijtyajpa tumin, nande tyujkyajuk kawel y myaøyajpa,
te'sede ñø'ijtyajpa tumin wa' jyu'yaju tiyø shutñajpa.**

Aktsowa tiyø nø kyøangwa'ku.

1. ¿Tiyø kupkuy nøde ntsaptabø?

2. ¿Tiyande sone ijtubø makamø angmañømi?

3. ¿Tidama ñøijtu yøti te' kupku'yis?

4. ¿Judøbø mityaju te kupkubyøndam?

5. ¿Tiyø poyaomo kyosøng'ayajpa te mamanchuwe Wadalupe?

Te une'is yajk tsamø eyabø sok chøjkyajpabø eyabø poyaomo y yajk jayø.

Noyidam ngasña odeomo	Tibø odeomo tsung'u	Tiyø chamdyo'bya	Odeomobø ñøyi
Chicoasen	Nahoa	Tujtay kupkuy	Yumitøjkmø
Ostuacan	Nahoa	Ijtku'y ñø'ij tubø'is chadøjk	Kejchkø'mø
Pichucalco	Nahoa	Tsa'mayoya'is ijtkuy	Jome nás
Tapalapa	Nahoa	Umboumø ñø'	Kønø'mø
Tapilula	Nahoa	Mo'ka'yadøjubøis ijtku'y	Yoktøjkmø
Tecpatan	Nahoa	Pakidambø tsa'is ijtku'y	Ojkjamø
Tuxtla	Nahoa	Ijtkuy ij tumø nimeke chongoya	Kowatøjkmø
Ocotepec	Nahoa	Tsindyøjk kotsøjk	Kubimø
Copainalá	Nahoa	Ijtkuy poyajumø tsandam.	Pokyø'mø
Coapilla	Nahoa	Tsa'nistam ñø'	Kuñø'mø
Pantepec	Nahoa	Kotsøj eyabøkøjsi	Kekpyamo
Ixtapa	Nahoa	Kana'is ñø'	Kananø'mo
Chapultenango	Nahoa	Au'is myajsandøjktam	Awayomo
San Ferrnando	■	Ya'ajka møja najs anima nøyiajubø	Animaomo

**Te' une'is yajk tsøkø jyakyu tyodokøjsi eyadambø
kupku'yis ñøyi, juts ijtu te'yi.**

Jutste kəangwa'kəyobyə

Te' kəangwa'kuy wə wa'de ndsəjku, te' yi mujspade tide sutpabə mujsi, muspade ndsəkə tumə pənjing, wəwəbə pənjingdam, angma'yobyə pənjing u te' anguimbabə pətkəjsi, wa'de mujsu tiyə ñə'ijtu te' kupku'yis; muspade ndsəkə jujche'kte sutpa kəangwa'kə'yoya.

Juts wa'
kə'angwa'kə'yoyu.

- ¿Tiyə yojsku'ya, mdsəjkpa?
- ¿Jutsam ngyoyospa?
- ¿Mnə'ijtuja wakas?
- ¿Mnə'ijtuja təjk?
- ¿Jujchem nas mnə'ijtu?

Wi'na te' Ojklamøbø kupkuy ja ñø'idø na'ajk søngøy, no'a na'ajk yajk yojshajpa, makak wijtye tsit kujy na'ajk ñømakyajpa wa shøng'yaju te' tyuk, jijksek mumudambø tøjktam atyøjktambøde y jaidona'ajk jojtuk y yømøjktømøjk na'ajk ijtyaju te' tøjktam.

Te' une'is yajk køangwa'kø jujche amem ijtu kyojtyajubø søngøy ñe' kyupku'yomo y yajk jayø; uka jaidøma yajk jayø ka shutpa wa' kyojtyaju tikodam maka yajk yojse.

Yø ojklamø kupku'y jøng'omo ijtu iakapoyaomo ijtyajo
tsengna najs, te'yi chøjkyaju tyøjktam te' pø'nistam
chøtyøyam wyøtsøjkyaju te' kupkuy; te'se tumdum
pø'nistam møja tsøjktambade te' kupkuy.

Yajk kø'angwa'kø une'is iyø nø iangui'mu'k u
anguimyajuk, wyøtsøjkyaju te' kupkuy ijtumø y yajk
jayø wa' jana jyambo'u.

**Te' une'is yajk kə'angwa'kə tyatakəjsi tibə poya
ame'isñe'omo chəjkyajpa tijudibə sok, yajk tsəkə
tsəkibik tyodo omo.**

**Ne' 'ijtku'yomodam ngojsəng'ajtambade, tobyabə
jama, anima jamadam, pənajkuy jyama, wijsaku
jyama, ndsundyi jama, yə'sedambə shuñ nchəjkyajpa
eyadambə kupku'yomo ame ame.**

TE' TSAME YOMO Y TE' TSI'IS KYO'KI'PSI

Ño'ijtu na'ajk tumø tsamyomo'is mani tsabajs jo (sandía) nibi, tumø jama maku'ung tyujkje tyøp, ja pya'døng ni tumø wøbø', ijtyajujse'ung jojtakadam, te'ying pya'du te' tsi' nø kyu'tpoubø te' tøp. Nøbu'ung te' yomo.

—Makat ngojtje kojsuyi, wa' te'yi kyejku.

Maku'ung chøki tumø pønchøki tsinubø u tsuni nayibø, oyu'ung kyojtje tyung'omo; tsukøjsi nu'ku'mungde te' tsi', pya'du'ung te' pønchøki ngyujschui'ung y ñøjayung.

—¿Tiyø nø mdsøjku yø'ki?

Ja iaktsowa'ung, te'yi ñøjakye'du'ung:

—Yajk kødø'tsi atsi, maka'tsi uki jene'tsi nø ojsu.

Ja iaktsonguedang te' tsøki'is, jijkseka ñøjakye'du'mung.

—Uka ji'nøjtsi m'aktsowe y ji'nøjtsi yajk kødi makat mdsawe'.

Ja iaktsonguedadi'ung te' tsøki'is. Chaku'ung tumø kyø'bi'k y ne'kchøyu'ung kyø', nømjobyang te' tsi'.

—Tsøkøbø'ø'tsi atsi ijtke'duma eyabø øn ngø'
wat mdsaku.

Changue'du'ung eyabø kyø'bi'k, ne'kschøkye'dudi'ung
te'.

—Tsøkøbø'ø'tsi jinde manebø, ijtyaju metsa øn ngojso
wat mnejpu.

Ñejpung kyojsobi'ktam ne'kchø'byø'yaju'ung
kyojsodam, kijpjo'bya'ung y kijpjo'bya'ung wi'najo'yung
nidu'yu. Nitiyøng ja myujsø chøkø, na'mung shøngbønø,
nu'kung te' tsame yomo. Te'ying pya'du te' kobøn y
kyøangwa'ku'ung.

—¿Mijt jade nø oyu mgutpøje øn nibis tyøp? yøti maka
mbøki.

Nujku'ung y myo'ksu'ung, ñøja chajku'ung te' yomo'is.

—Yøti'tsi mida jo'ka'tsi.

Maku'ung tyøjkomo, maku'ung pyøki pijpa nø wa' jyut
ka'u, widu'u'ka ja pya'dø'mung te'yi te' tsi', poyu'ung.

Mumudambø ko'ki'psiomu ijtun ñitsøjku y
kyo'yajku, idam keyajpa u yojshajpa te'omo.

Tsøkø tumøk ko'ki'psi keyajpamø tsi' y eyadambø
kobøndam.

Etse møtsi'k

Tatay - nanay
tsindyoyu'tsi
chøtyøpø shabunmbik
te' angmayobya pøt
nøjayu't
wa'tsi tsiku yø'ki
te' ujsu une'istam
majkyajpa'tsi øjtsi'.

Jose Luis López Damian

Te' une'is yajk tsøkø eyabø yø todo jayekøjsi tumøk
etse møtsi'k.

Tumbulu mət̪si'k

Wa'de n̄m̄ɔjts̄ɔyu ȳɔ' m̄ɔsi'k shutpa ȳɔ'dam tiȳɔ:
tsajy, kujy y tumbulu.

Te' une'is shinmba te' tsajy ku'yis wyi'nomo, te'yi
ñiwi'tpa tsajpyi'k te' tumbulu y kyojtpande najsomo,
jyukpa p̄mi'k te' kuy ejtsnits̄ɔjkpande, wa' jana
tyu'yu yajk najks̄ɔ chajpyi'k.

Kupku'yis chame

Te' kupkutyam tome ijtyajubø
nøjtyøyajpade wa' chabyaju
iodemo, ya'ajktambøjse ni'ijsa
ji'na mujsi chabye suñi,
nam yajk tokoyaju te iode,
chame, yøti une'istam jinam
chabye iode.

Te'sedike chøjkyojpa eyaku yojskuy,
te' yomodam yojshajpa
tsa'momo jayasedam.

Te' une'is maka chøki tumø tsame, yempema
eyabø ku'pku'yis chame.

TE KUÑØ'MØBØ MEYA'

Kunø'mø ijtu tumø møja meya, ja ñømawø wøwø ame' wa' myøja'aju, te'yi ijtu so'ktam, makak ke'ke tuj makyajpa yømøjk temøjk u wijtyajpa meya'angujkmø. Kupkubyø'nistam chabyajpa ke widøng nø'ungde na'ajk, mumuis obya pyøki nø', tumø shka'e'is obyang na'ajk pyøjke'di te'yi, kyonana'is ngyajkstsøjkpangna'ajk, obyasengnaka nø'bøki kejpa'ung y wyetpa'ung te' majkuy, te'bi'kungde na'ajk pyøjkyajpa nø', jøyu'kung nukpa tyøjkomo. Tumnakadia kyonana'is chiu'ung waka wa' te'omo pyøjku te' nø, chøjkisjo'bya'ung te' une'is ji'namung ñønu'kedi tyøjkomo, tung'omong pujtpø'ba, te'yi nø'omo jøbya'ung y jøbya'ung, kyonana'is maka ñajkse uka ji' nønu'ki tiyø maku yajk me'che. Nu'kupadu'ung yomo ñøja yu'ung:

—¿Tikoda 'jyøbya?

—Nike'tsi yajkstsøjpa øn ngonana'is, yajk nøkowaju'tsi 'wetnuangkø øn majkuy, yajk midu'tsi pøki nø' wakaomo y ji chø'yi.

—Uyam 'jyøyu, mi'na øjchjing, anga'mø widøng.

Te' une'is myanoyjaju te' yomo. Te'yi midu kendene ya'yinde tsø'yubø obyamø pyøki nø'. Kyonana'is kyøjamøyu, ja ñu'kø shka'e maku mye'tse y ja pya'dø.

Jijkse'k ijsnitsøjkyaju nø myøja'ajubø te' widøng nø', møja'aju y jøku; yøti tsujch kidu'ba te' meya', suñi ajoyaju iakapoyaomo, mujspade wijtpø'ø y oñømba ijtpa'k tijudibø søk.

Wa'de suñi myujsoyu te' une, mujspade yajk ijsu tsøki y jaye todo'omo wa' ñøjkyøyu tide sutpa 'angmayø, jøjsika mujspade ngø'angwa'kø, uka ñøjtyøyaju tide nø 'ijsangndsiøyaju.

Te' une'istam maka mye'che y tumye tyøjingdam wa' myøjtsøyaju te' angma'yokyuyomojse, chambajse køjømøjk. Y jajk tsøjkpudø tsøkikøjsi wyindam.

**Te' une'is maka tyunwøtsøki te' meya'is jyaye,
maka mye'tse y jyaye juts te' tumdumø tidam.**

**Te' une'is maka chame tyøjingdam juts na'ajk te'
nø' y tikoda møja'aju, y juts yøti. Chabyaju'ka yajk
jaya ji'bikøjsi.**

Chabyajpa ke te' meyadam suñitambøde ijtyajpa møjadambø, ijtyajke'du che'dambø, yø' meya' nøde ndsaptabø møja y suñi', paka'k te' ñø' y ñøijtu wøtyambø punu'.

Te' une'is maka jyaye juts tumdumø meya, tiyø ñøijtu y juts te' ñø'.

Te' une'is yajk køji'bø, juts, tidam yø'jayekøjsi.

Ojt nø'ijtu't tumø pobobø tuwi .

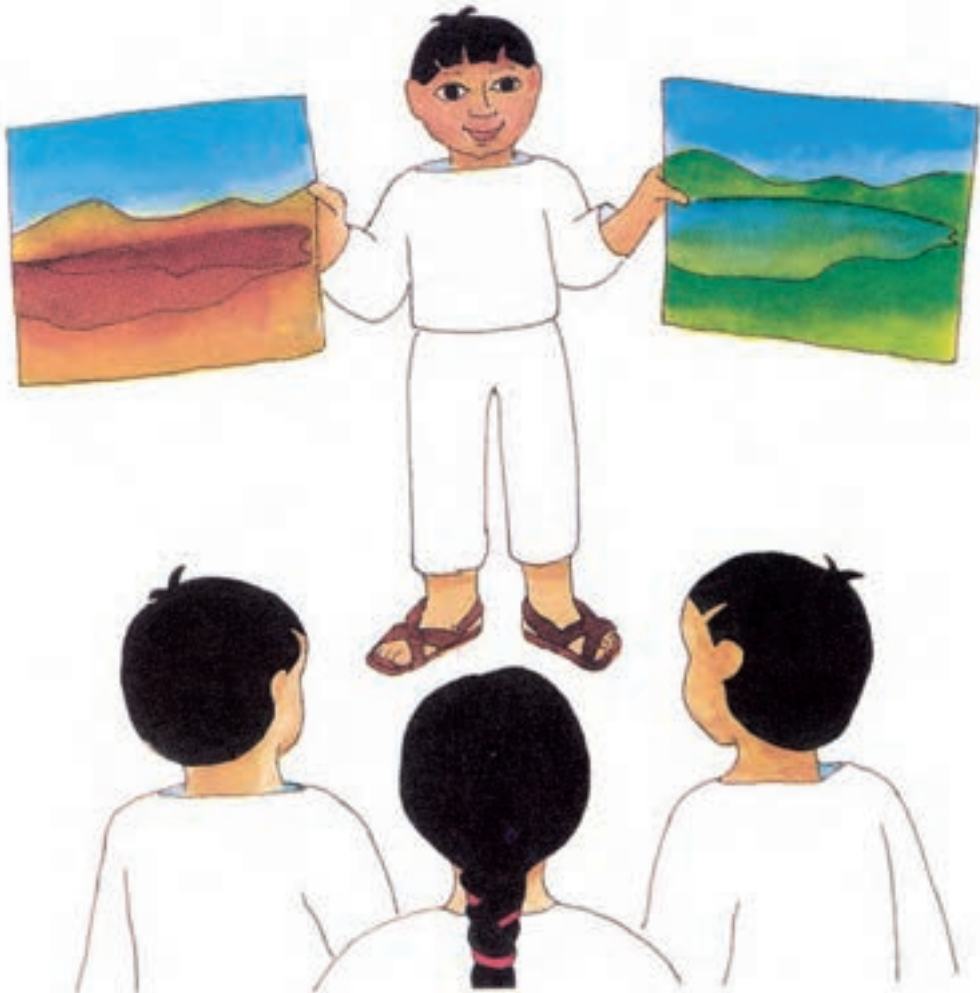
Te' pø'nis ñøijtu tumø suñipø tøjk.

Jojtaka ijtu te' tøjk.

Te' une'is maka chøki yø køjsisebø che'bø tsame wa'de 'ijsu uka nø myujsoyu.

Te' ndu'ndabøde chambabø'is meya, suñipøde y møjabøde; øn 'ijtku'yamo ijtu tumø che'bø meya'une'. Mumudambø meya'is ñøijtyajpa punu, u nø'kobøndam ji' Kyø'shadøyibø, ñø'dam ijtyaju windsuspø u motkøñø'bø.

Wa' ñøjtyøyu te' une'istam maka chøkye tyodo'omo nø' tsøki y maka cha'mangwajkjaye tyødam juts tso'tsu te' meya, te'yi yajk tsøjkyajke'da tumpø'k nam tyøjtsumø.

**Te' wane piktøjktam yajk yojsajpabø
odepø'nistam chøkyajpa'k søk.**

--	--	--

**Te' une'istam maka iisi eyadambø wane pi'ktøjktam y
muspabø chøkø yajk tsøkø, uka ji' mujsi chøkø ñøyidi
yajk kojta ji'bikøjsi.**

--	--	--	--

“NØ' BIN NGOTSØJK”

Te'ojkjamødambø'is chabyajpa, ke ijtu'a wøwø ame' ijtyajung na'ajk yatsi chøjkyajpabø'is wyit, kijpyajpa'k kobøn widu'yajpang na'ajk, te'sedike eyaku kupku'yomo ijtyajke'duding na'ajk yø'sedambø pøt, ne'køomodam ijtyajung nimeke mujsoyajpabø, pømi chøjkyajpabø'is wyit.

Tumø jama, chabyaju'ung ke te' pokyøwatyam maka kijpye' ojkjawayjingdam; tu'myaju'ung te' ojkjamødambø wa' chamjayadøju ke pokyø'watyam nø kyijpyajtyo'yaju y wa' kyokijpyaju kyupkutyødam.

Kyøangwa'køyadøjpa'ung ñe'køomo':

—¿lyø maka kibi wi'na?

—Ni'is u maku kyode wyit.

—Ma'ya kijptame wi'na ne' mujsokyubyi'k.

Te'seng tso'tsu te' kijpkuy. Tumø pokyø'way møja toki widu'u'ung wa' jyumanga'mu totopajkis ñø', te'se ka'yajpa yo'ktøtsø'is ojkjaway kupkubyøndam.

Te wi'najubø ojkjaway soki widu'u'ung, wa' myaku møja nø'omo, po'ñ mbo'ning kangba ja iijsøng nitiyø; jøjsi'ka mangue'du'ung eyabø ejsi'ajubø, te'is iijsu'ung tumø møja toki', wa' myujsu uka tokide kyø'su pyekikøjsi y ja myijksøung, pujtwotsøjku te' ejsi, midu chamjaye mumu ibø tyødam; mye'tsnitsøjkyaju is maka yajk jøkø'i te' kobøn nø'omobø, nøbu'ung tumø:

—Øjt maka't ndsøki pømi øn 'wit wa't 'jobopujtu.

Ja myujksøng chøkø nitiyø. Kyi'pshaju'ung wa' ionøyaju ju'mu'kø'yis pyøt wa' ngyaju, te' jø'ø nobu'ung.

Kejkcho'tsu'ung møja juktøk toki'is kyobajkøjsi, te' toki tøjpujtu'ung, wiyung maku'ung møja kotsøjkøjsi, te'køjsing chajku ñø'bin, te'kodangde chi'jayaju ñøyi “Nø'bin Ngotsøjk” te' kotsøjkisñe.

Ji' nimeke ya'yi iijsi te' kotsøjkis Ojkjamøbø kupkuy.

Te'se yaju te' kijpkuy Okjamø Pokyø'møjing.

Mejts o'nangjejpabø

Tø'øjk midu'tsi angmokyu'yomo,
napsu'kma ja'idø'kma ni'iyø,
jomi maka'tsi møjtsøkyu'yomo
ji'nøjt ma nømawe nitiyø.

Øn mi'shu'is myajku tsujk
ñujku y te'yi kyø'su,
iune'istam kyø'sjayaju kyujk
øn nduwi'is nø na'ajk kyo'su.

Te' peka ode tsame
nøptambade wiyungsebøde
ijtu chabyajpabø'is undsame
te'istam kyo'kipshajpabøde.

Te' une'is yajk tsøjkijsø tumø'k yø'sebø jaye mejts
o'nangjejpabø.

Mujspade ndsa'mijsø, ijtyaju tsame chabyajpabø'is
tiyø nø tyujku yøti, tiyø maka tuki jøjsi'ka;
che'dambødide te' tsame, te'istam ñøyi berbode
yø'sedambø:

watku'y

ejtsku'y

jøkyu'y

pokyu'y

yøti _____

jøjsi'ka _____

yøti _____

jøjsi'ka _____

yøti _____

jøjsi'ka _____

yøti _____

jøjsi'ka _____

Te' une'is yajk tsøkø tumdyiyø'k, ñe'kø yajk me'tsa
tibø berbo yajk yojspa.

yøti _____

jøjsi'ka _____

yøti _____

jøjsi'ka _____

Kødubø tsøki

Wi'nadambø pøndam kijpyaju wøwø, wa'de nøijta ne' najstam muspamøde yojstamø yempema ujshtiyø, y wa' ñøijtyaju te' yajkshu yajkshu dambø'is. Ijtyajke'du na'ajk istam kyone'ayajpabø mø'chøki najs, te'istam yajk jøkø'jayaju ja ñoiijtyabø'is tumin, yø'damande kijpyaju najskoda; te' ijtyabø'is tyumin iangu shijkøyajpa na'ajk yajkshu yajkshu dambø ndødam.

Te' une'is maka jyaye yø'dambø berbo: sijku'y.

Yøti

Jøjsi'ka

øjtsi _____

mijtsi _____

te _____

ne'kodam _____

mijtsidam _____

te'dam _____

øjtsi _____

mijtsi _____

te' _____

ne'kodam _____

mijtsidam _____

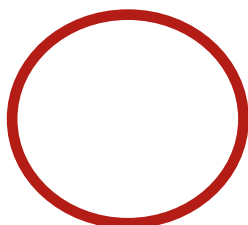
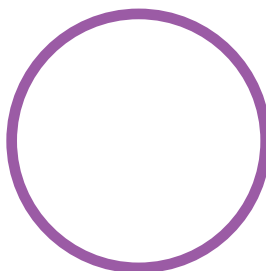
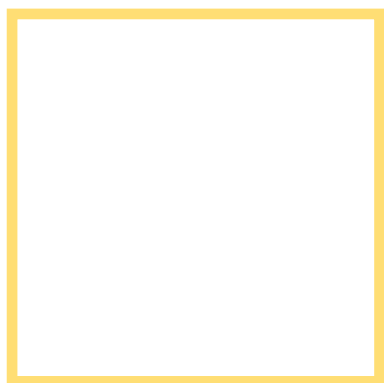
te'dam _____

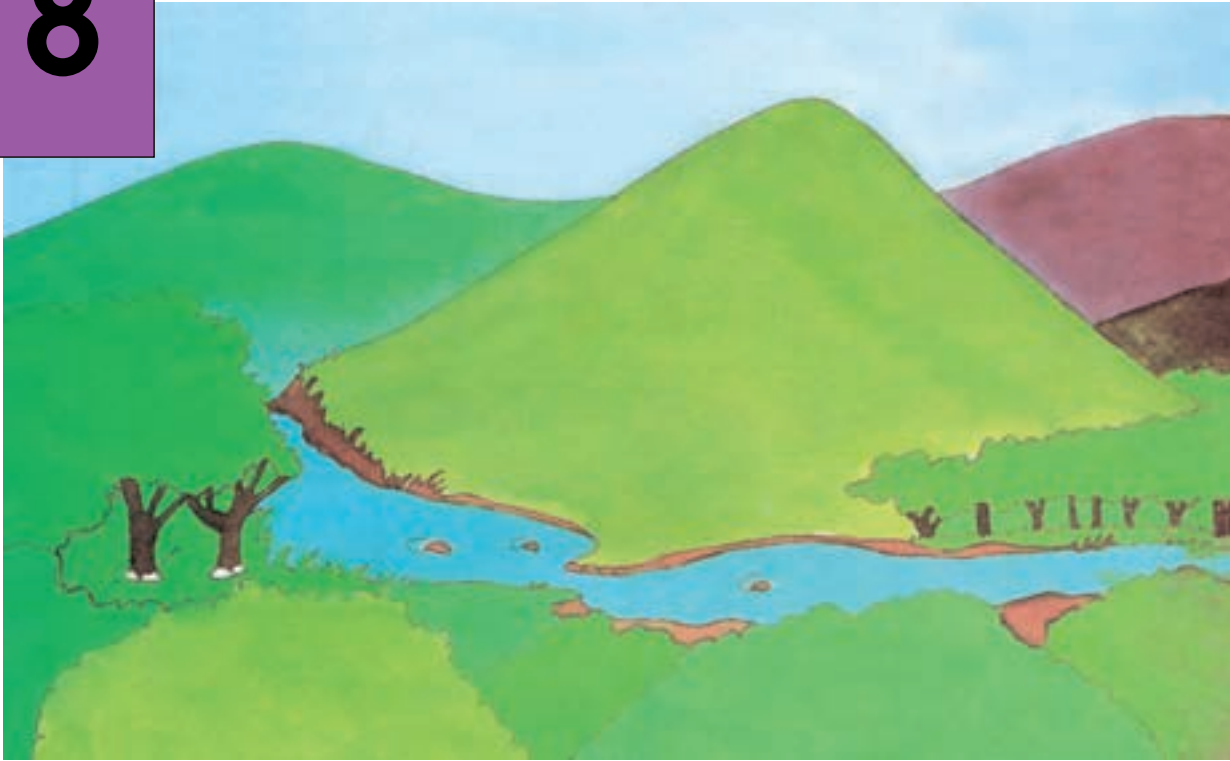
Kumbajk no'

Kubimøde wa' tsungu wa'de maku wa'kanø'mø
ngøtpade metsa joppajk nø' ñøydambø'is tokpajk y
kumbajk, te' tokpajk pijkø jyama'k obya tøtsi; te'
kumbajk mumu jama mønmba, pijnømba'k
chøtyøtyamba mønba, tuj poya omo, møja'ajpa; wa'de
kødu tyøkyajpa møja kujy nø'is iakapoyaomo ijtubø,
te'se chøjkyajpa tøngjake kujpyø wa' mujsu kyøtnømo.

Te' une'is yajk me'tsa yø'bi'k "t" jañitsøjkubø, yø'
nø'is chame'omo y yajk jayø.

Wa'de mujsu jutstambøde tidam, mujspade 'ijsø
ijtyajubø mumudambøis kyene, myøja ajkuy, ijtyaju
che'dambø y møjadambø. Muspade ndsapke'da,
polyadambø, pe'tsidambø, pøyidambø,
anguinøyajubø y mumu ketñajpabø.

JACHUM NGOTSØJK

Yø kotsøjkøjsi chamjabyamø køjsi ñøyi, ijtu jojpajk nø' ñøjayajpabø asupre, ijtyaju møjadambø kujy, te'yi køtpamø eyabø nø' ñøyibø'is totopajk. Ojkjawa'yistam chabyajpa ijtung obya'k ijshe nø' shøng'ubø pongojktsu'omo y myañajpa'ung pyi'kyajpabø kuwyandøjk, ngombyangde ka nø shøng'ayaju, wøwøngde ijspa søngø'y tobyabø jama'omo.

Chabyajpa tumø pøt nøyibø'is nchilu gomes, tum jama pyønga'e' punu', na' mungde ñobujtuk kaubø punu, jojmo pya'du'ung ja kya'øbø, makakamungde ñuki wøktøjkøyu'ung te' nø'kø'mø, jepnitsøjku te' pøt wa' pyo'yangøyu, midung iangjame ja'idømung nitibø nø' møjaja ma'a omong ijtu, te'omo ijtung yempetiyø.

Te'yi pyatyajung kyupkutyodam mumu tibø yojskuy
chøjkyajpabø y eyadambø kobøse ijtyajubø, ñø
weneyaju'ung tiyø maku mye'tse, ne'kø'is chabu'ung; nø
na'ajk myajkubø punu wøkubø nø'kø'mø, jøjsi'ka
midung iiksi ja'idø'a nø'.

Kotsøjkis kyomi'is ñøyayu'ung wa' pyøjku tiyø shutpa,
ne'kø'is nitiyøng ja shunø. Ñøbujtyaju'ung jø'nø midumø
te'ying midu chajkpø'yajke'di, kotsøjkis kyødøjkø'mø;
kyo'møyung ka tuka oramadade makubø, iatsi'istam
tuka jama kamungde mye'chaju y ja pya'tyabø,
tyumgø'ying nu'ku tyøjkomo; midung chame iisubø
ma'a, tyødam kobøn widu'yajubø, ñøjayajumø wa' jana
pyøjku nitiyø, jøjsi'ka makang kyoyojangdajsøyi
ne'kødamse.

Ji' shutñe, yø' tsame chabubø te' ojkjawa pyø'nis.

**Te' une'is maka tyu'ni soñaka te' peka tsame y yajk
tsøjkang'ø tumø'k.**

**Yajk tu'nø suñi'k une'is tiyø chamba te' jyaye'is,
yajk tsøjkja tsøki'is chame.**

Mumudabø waneisñe'dam, ko'ki'psi'isne'dam, peka tsameisñe'dam u wøjø jayeisne'dam, ijtyajpa ñøyi, wa'de mujsu tiyø maka chame y tiyø nø chabu.

Te' une'is maka kyojtje ñoyi kø'ki'psi'isñe pe wi'na yajk tu'nø'.

Tumnaka oyu tumø møjja pøt, øn ngupku'yomo, ñømaku kajshidam, yoya; te' tuwi wøjyajpa na'ajk y ne'kø ji'nung ña'tse, ngyajung øn ndøjktam, te' pø'nistam ña'chaju poyaju tsa'momo, yøti nøbyajpa namung iojske'du'k makang widu'i, uka ji'nung pya'de kobøn, ngyajka'bang pøt.

Yøti yajk tsøjka chøki te' ko'ki'psi'isñe.

Tumdum jamabø jakyuy wø wa' 'jachø'yu

Jene wø wa'de ndsøjku te' jaye tumdumø jama ngøtpabøde ndodo'omo u angmakyu'yomo, wa'de mujsu tide ndsøjku kødubø jama omo; te'koda wø te'une'is wa' nømaku te' tyodojayeomo tiyø chøjkpa mumu jama iangma' yotyøjkomo.

Witpø'ma't makuk angmacho'che unedam, yø'se't ndsøjku:

- Jabyøjkjayajut une'istam ñøyidam, te'yi, ngøangwa'køyu't uka mujspam yajk oña todo jaye.
- Nøtsøjkyajut ma'yokyuy, te'yi chøjkyaju ne'kodam.
- Ñekødam chøjkyaju pønchøki jujche ijtyaju tyøjkomo.
- 'Ji'pjajut ngyoskutyam.
- Pujtyaju'tsi pangujkjama sujkøkyu'yomo.

Yøti te' une' yalk jayø tyodo jayekøjsi, tiyø chøjku tø'øjk kødi jama angma'yotyøjkomo.

Te' une'is maka kyojtjaye ñøyi yø jaye'isñe, kø'mø
ijtyaju, ne'køis maka kyobingje judibø sutpa
kyojtja.

Ne' mumudambø 'ijtku'yomo ijtyaju anguimyajpabø y
ko'anguimyajpabø kupku'yomo, ijtyajke'du
kyoanguimyajpabø'is ujshang pondam ñøjayajpabø
ejidatariu, te'sedike ijtyajke'du kyoanguimyajpabø'is
yempejudibø majsandøjk, te'istam ianguimyajpa te'
pøndan, yempe timø tumnømbamø na iijtpadi pøt u
yomo anguimbabø u koanguimbabø.

anguimguy

koanguimguy

wyindenbabø'is tyødam

kyokijpabø'is tyodam

Tumdum jaye che kupkuy ndu'nispabøde

Te' une'is maka jyaye tiyø chøjkyajpa mumu jama u tumdum jama che'kupku'yomodam, wa' myujsu jyayø makabøde kyø'angwa'ke ñe' kyupkuyomo yempe tiyø.

Jujche'k nø chøjk _____

Yø'ki 'jabyade tide ngø'angwa'ku u juts itnømba oyumøde.

Kayu etse

Te' kayu etse'is yajk kejpa juts kijpyaju te' pøndam eyadambø pønjingdam, te' pøndam sutpa weweneya kayu bo'ksubøjing, te' kuwi'nøyubø pø'nis ñømake kukya'ke u krus kyayukøjsi, y te' eyadambø jinde tyødam, ngyabyajpa kuwin akwa'yøyajubø, ñe'køomodam kijpyajpa, te' kayu'une'ngde sutpa nømakeya.

Yø' etse'isñe jene suñi ketñajpa pyama, eya' eya' tumdumbø'nisñe yajk yoishajpa tsabaspø pu'chøbøjing, tsabaspø'is nøbi'nungde chamba.

Yø' etse'omo yajk yoishajpa pama metsa køng'ibødi, wakas naka, kuwin ja'ijdøbø'is iakuay y eyadambø kuwindam ijtyajubø'is mø'chøki iakwatyam arabesñe'she'.

Te' angmabyabø'is yajk kø'angwa'kø is myujspa u ejchajpabøkøjsi judø tso'tsu yø' etse y maka jyaye yø'ki.

KA'YAJUBØ'IS J'IJAMA

Te' peka tsøki ka'yajubøs j'ijama 'iispøjktambasede kyosøng'ayajpa metsabø jama majk tumø poya ame'isñe'omo, y witpø jama te' poya'omodike kyosøng'ayajpa mumuistam jyama, kyotsing'ayajpa chøkibi'k, pyeka tsøkibi'k chabyajpabø u ijtubøma te' jama'isñe', yø'ki, kubimø y mumu kyojambamø 'iispade nimekema ijtpa tsingbø'ku'y, ijtyaju pøt u yomodam ñitsøjkyajpabø'is pi'kpi'knekyuy søng'ajkukyoda, wa' chøjkyaju tamali u eyabø tiyø ku'kutyambø, te' tøjkomistam jyuyajpa tiyø maka yajk yojshe ku'tkukyoda, yajk yojshajke'tyajpa yø'sedambø: no'adam, tøptam, na'k pajsung, kukyaka', yempetiyø ngojtjatyambabøde te' jamakoda, midabø kyu'tye animaistam, te'koda kyojtjayajpa kyu'tkuy tibø na'ajk shutñajpa y yajk omyajpa wi'na ja kya'ya'kti.

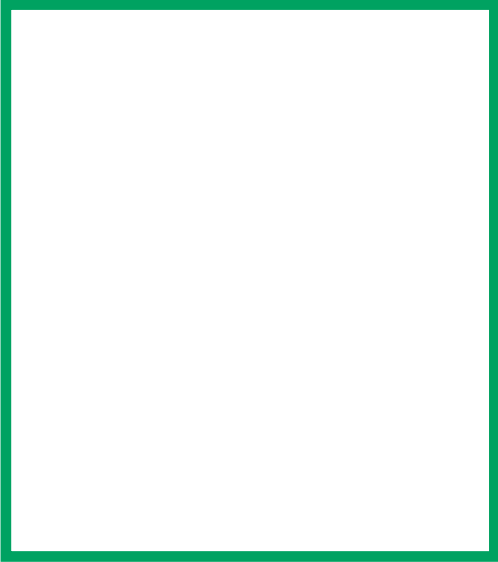
Witpø jama'omo chøjkyajpa tapejskuy u majsandøk, mye'chajpa jøyø, yajk yojshajpabø te'koda,

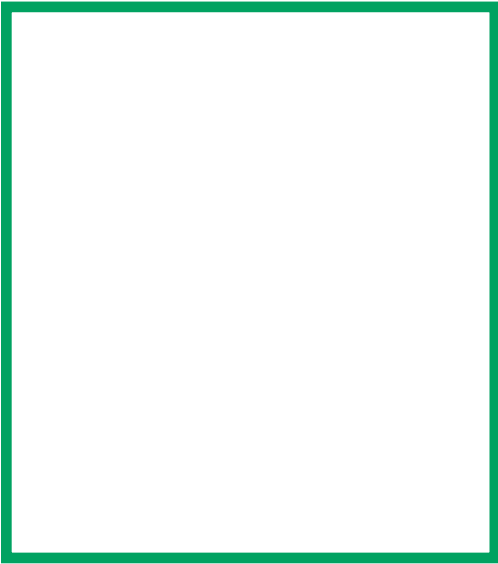

ñøjayajpabø “anima jøyo”; suñim chøjkyaju'k te'yi kyojtyajpa ngomi, y kutkuy yø'sedambø: china, ajksa, kukyaka', abin mbajsung, na'k pajsung pa'ajkpø, ujku'y, pang, nguiniya, tsojy, y mumu tiyø pyøjkpabø na'ajk ijtu'kma najsakobajkomo'.

Chabyajpa tsame pø'nistam uka midaung te' anima y ji' pya'de nitibø ku'tkuy, eyaku ame ji'namung myini y ji'nung kyøweye nibi ku'tkuy midabø ame, søjk u mojk, ujshang nang ñøbujtyajpa. Jyøbi'kse, te' metsabø jamakøjsi nu'kyajpa unedam mye'chajpabø'is anima'is kyu'tkuy kye'bujtyajpa tøjkomikøjsi. Te'yi, mumudambø pø'nistam maka tyu'nijse tyødam ka'yajubø, oyumø ñijpye: iatsidam, iunedan, tyatadam, kyojtjayajke'tpama kyu'tkuy ñijpyadøjumø. Te'se yajpa ka'yajubø'is shøk, eyaku ame te' jamakøjsi ñitsøjkyajke'tpa.

Te' une'istam yajk jaya' te' anguimyajpabø u ianguimyajpabø'is tijubidø tumguy, te' yi yajk tsøjkja chame.

a - b - ch - d - e - g - i - j - k - l - m -
n - ñ - o - p - r - s - t - u - w - y - ø - ‘

Te' angmabyabøi'is maka jyawyøtsøki te' jaye,
maka iiksi ke te' witpø jiañitsøjkubø suñi, yajk mawø
køjsibø ji'bi jayejse. Yø' witpøsedambø ji'bikøjsi:

Tumin, une', wajy, amdyømøy, yomo, ejsi, tø'ki,
awa', mani, nø', ju'ki, sa'sha, omba, ñujtsu, pa'ajk
kana, nana, chøjku, amdyi', ijtyaju y chakyaju.

amdyi' _____

amdyømøy _____

chajkyaju _____

Eyadi wa' onu

Ne' 'ode tsapku'yis ja ñø'idø nimeke juts wa'de mujsu ndsamø, mujspade nø'mijsø ke tumøbødide, eyadambø ode'omo manbade oñajpa'k nø wyatñajubøjse u nø jyøyajubøjse, uka mandangue'dua juts chabyajpa ne' odedam, kuyatemø tsung'yajubø'is, kubiwa'yistam, ojkjawa'yijstam, kekpyawa'yistam, awa'yistam u oñajpabø ngajshña ode'omo kuñø'møjse u eyadambø kupkushe.

Te' une'is yajk kø'angwa'kø judibø kupku'yomo oñajpa'k jyøyajajpa y yajk jayø yø'ki.

Te' une'is yajk jayø, juts ñøjayajpa tumdum tiyø eyadambø kukpu'yomo.

Kubimø	Awa'yomo	Pokyø'mø
	sumi	
kojso		
		witø
	ne'køram	

Jaye

Ne' 'odeomodam ja'idø eyadambø ode'omojse pømi, po'ñi' u ji pømi ni po'ñi chabyajpabø tidam, ijtu tumø ji'bi u jaye "" ji' yajk yojshebø ngajshña odeomo, pe ne' odeomodam yajk yojstambade wa' tyø'tsø'yu u chø'yu chøtyøng'omo ndsamedam.

Te'angmabyabø'is maka iijsi juts jayu witpø, te'se maka chøki eyadambø

poki

køjayø

juki

po'ki

kø'jayø

ju'ki

Ko'sa suñi'k te' ku'kutyam'is jiaye y yajk ona.

Padang

tsøbø

yoya sis

ane

søjk

kana koke

waka shijs

owi

møt

nguiniya'

ji'ya'

china

Uka mgosua suñik y yajk onu'a, makande
mjawyøtsøki kø'yi, pe yøti ijsø judibø witpø maka,
nitsøjpade ajpi'k te'yi judibø manguetpa,
yajpasheng'omo.

Mujstambade ke wa'de ndsabu tijudibø ijtyajubø sone, ngøjtang'øyjatyambade tam u dam, yempetikøjsi y tijudibøde makabøde ndsøki ngojtjatyambade tyam, ngajsña odeomo yempetikøjsi yajk yojsajpa yø' s.

une	unedam
matsa	matsadam
tøjk	tøjktam
møtsi'k	møtsi'ktam
jakyu'y	jakyutyam
tsøjku'y	tsøjkutyam

Te' angmabyabø'is maka chøki tsøki kye'bajse kø'yijkang.

tøjktam

une

matsa

møtsi'ktam

TE' TSUJK MAKUBØ KO'DØJKAJKU'YOMO

Ijtu na'ajk tsujk, tumnaka maku'ung tsi'is
kyo'døjkajkø'yomo, te'yi pya'du'ung suñipø yomobø
tsujk, nøjayu'ung:

—Suñi kye'tpa, uka msutpa'tsi makade ko'døjke'.

—Wø, uka ko'døjkajpade myaka øn ndøjkomo y te'yide
maka idi mejchkø'yi.

—Wødike te'se.

Te'yi, chøjkyaju'ung te' ko'døjkajku'y, makung ijtye
yomo'is tyøjkomo. Te' yomnchujkis nø'ijtu'ung na'ajk
møja tøjik ij tubøisñe kyuchi'is, te'ying ijtyaju y kø'yi
ijtyajpa'ung pøt ngyomojing. Te' jome ko'døjtam
ijtyaju'ung tukudujta poya myejchkø'yi, te'yi uñaju'ung
tsujkis ngyomo, mojsa'yung ijtyaju tsujk unedam;
ijsukamung uñaju ngyomo, maku'ung mye'tse ku'tkuy
eyabø tøjkomo ijtumø mø'chøki møjik, wa' pyø'nøyaju
iunedan, te' pø'nis ijsu'ung, oyung mye'tse tujtøjik y
ngyajkaung te' tsujk; ngyomo'ois kyø'angwa'købyang

na'ajk jyaya tiyø kyøtjaju ji' ñu'kiangkø, tsayianøung y te' ja' ñu'køung. Eyaku jama kødu'ung tumø tsujk, te'ijsung chamjaju ngyajka'jayajubø jyaya, myujsu'k jøñitsøjku'ung jøyu'ung, wøwø, na'mungde jyambou'k jiambou'k jyaya, iisung eyabø tsujkis ñøjayajpabø koanguimbabø, yø' tøjke'ke'ku'a uka msutpa maka't mgotsøwe wa' nchi'yaju ku'tkuy y tidi msunø, tiyø mnømidida ngyoijtangne'kjayajpa neke'omo u kuchi'somo; te' yi køtkø'du'ung eyabø tsujk kotsøjkomobø, ñøjaju'ung:

—Ka'u mim jaya, nchø'yu mdumgø'yi, uka msutpa makat mdsi'i mumu tiyø.

—Wø nø'tsi mnøjayubø.

Nøbu'ung te yomnchujk, na'mungde wyeweneyaju'k nu'ku'ung te' koanguimbabø, iijstochøjku'ung te' tsujk unedam tsangadambø y ngyomo nø ionøyobø eyabø jayabø tsujkis, ki'shkaung nimeke, kijpnitsøjkyaju ijtyajuse. Te' pø'nis myanu'ung nø kyijpyajubø, pyøjku'ung kujy ñajkska'kaøyu'ung tumdumbø, te'ying ka'bø'jaju. Te'se yaju tsujkis chame.

Te' unedam maka tumye wa' chøjkyaju te' yoskuy, maka tumye tukay u majkshkuy, witpø tyu'ñajpa soñaka'k, te'yi jyawyøtsøjkyajpa yajk oñajubø, pe ji' ma kyo'se, uka yajk tsø'yaju te'de makabø jyaye'.

Yø wane chøjkyaju, wa' myujshaju ke te' tsujkijstam
ña'chajpa mi'shudam y wa'de mujsu ke te' tsujktam
jø'madambøde.

Te' tsujkis wyane

majsay tsujk unedam
jø'madambø'is tyu'tstam
yajk mijkshajpa tyatsøjk
yajk mijkshajpa kyinø.

Tumø, metsa, tuka'y majksku'y
poby a ojki'ňomo
te'yi nø myidu te' mi'shu'
maka kyø'si te' tsujk.

Møtsik jaye

tumø

kejku

te'

tuj

china

tø'øj

kyu'tyaju

jøyu

yøti'ka

Yø'omodam pujtpa tsame pøybø.

Te' tuj kejku tø'øj.

Tø'øj kyu'tyaju tumø china.

Te' angmabyabø maka møjtsøyi yø' tsamebi'k wa' chøjku møjabø tsame.

kodøjkajku'yomo	tumø	maku
jing'ø	tsujk	pya'du
chamjaju	yomnchujk	ko'døjkaju
pø'nis	ma'ya	ngyajkau
te'	jøbya na'ajk	

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Wa'de mujsu ndsøjku te' møjtsøkyu jyaye, wø wa' tu'mu sone'k y jabyade yømøjtk temøk. Yøti te' une'istam yajk jayø y te'is yajk tsøkø'.

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Te' une'is maka wyøtsøki te' køsmøbøjing wa' chøjku kø'yibø ji'biomo pøyibø tsame

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Pokyø jaye Pokyø'mø

Pokyø'mø jøyø nibi suñitambø jøyø
judø ijtø suñipø jøyø øn su'nokyuysñe'
kyendøjtamde ndsengnanajsisñe
y nøasñe'e, motnømakat
øñ nguipstøjkomo øñ ngupkuy najš.

Pokyø'mø mgo'swøtsøjpa't
pumnanaskøjsi,
wa't mnjøjau ke mijtside
øñ nguipsokyuuy.

Ya'yitsi ijtuk
o suñi nas øjt ngøjtpa't
mim suñi nøyi
puch tøngu jayebi'k
pokyø'mø.

Raca

Uka mujspa tijudibø wane che'bø jayø yø'ki.

Søk tsøjkuy

Wi'nadambø pø'nistam chøjkyajpa na'ajk søk
pijkøpyoyaomo iinaju'ka pijkøy ji'nam nø kyejku'k tuj,
jijksek ñøbujtyajpang na'aj ngomi wa' wyajkpujtu nø',
te'seng kejpang tuj nibikoda wøajpang yempe tibø nibi,
y mumudambø pø'nistam chøjkyajpa søk, ijtpa
tsingbø'kuy. Yø' tsøki kubimøde na'ajk chøjkyajpa.

Te' une'is maka kyø'angwa'ke uka ijtu eyabø søk
chøjkyalpabø wya'kputyaju eyabø tiyø, y jajk jayø
tiyø chamjayajpa.

ETSE TUMGUY

Te' ode kupkutyomodambø muspade 'ijsha chøjkyajpa peka etsedam. wa' chøjkyaju yø'dam etse, ijtyaju pøndam ñikomejkøyajpabø'is u mye'chajpabø'is ejchajpabø.

Te' etse y wane kowi'na, te'is myujspa peka tsøkidam, juts chøjkyajpa, tibø pama yojspa, judø maka tumye, idam maka ejche, juts nitsøjku, te'is iijshangndsi'øyajpa eyadambø, te'koda ñøjayajpa etse kowi'na u angmayobyabø etse'sñe'.

Ñekødam mujspa chøjkya wødambø etse tumguy; wi'na nu'kpa iangmayajpabø'is kowa pi'kuy y kabe suskuy, teyi ijtyajpa koanguimyajpabø søngoda, yempe judibø ngomi søng'ajpa'k; te etse y søk chøjkyajpa: kumibø, pokyø'mø, kønø'mø ojksamø y yempejudibø ode kupku'yomo.

Makak iejtsnitsøjkye etsedam, wi'na tøjkyajpa ijtyajujse masandøjkomo wa' kyonu'kshaju uka te'is angomode makøbo ejche, te'yi ñitsøjkyajpande,

te'sende tsøki mumu judibø søng'omo jyamyajpa
kyonu'kskutyam.

Ñe'kødam kyoketñajpa yempe tidambø etse; ijtyaju
chøjkyajpabø'is peka etsedam ya'ajka ñitsøjkyajubø,
te'omo kanangdam ejchajpa, tøjkyajpa tumø, metsa u
tukay unedam. Ijtke'du ñikomejkøyajpabøis wa'
chøjkyaju jomedambø etse, te'omo, mumu, eyadambø
yojshajpa, achø'istam ji'nam kyomeke kyojtye kyø',
soka'istam u tsame pø'nistam wyindeñajpa; te'omo
ejchajpa sokadam, unedam y pabiñomodam; y te' søk
tsingba nimeke.

Yøti ndsamispa't søk, yempe judibø ode kupku'yomobø,
wi'na nøbujse'tsi, ijtpa ko'anguimbabø y tuka'y u
majkshkuy kyotsøkyajpabø'is; te'istam wyøtsøjkyajpa
majsandøjk, iijshajpa mityajpabø emødambø wa'
chi'yadøju ku'tkuy, y mumu tiyø chøjkyajpa, jinde mujsi
jabyøø tumøbø todo'omo, tiyø køtpa søng'omo.

**Te anigmabyabø'is jaik tsøkø tsøkibø tidambøm
etse ijsu y yajk kojta ñøyi.**

**Yø'ki jayø tibø etsem oyu m'etse, jujche'k, judø y
ti'koda oyu ietse'.**

Majkshku todo anguimbabø

Te ne'dam møja najs
ñøijtu sone ku kenebø ijtku'y
y majs kupku'yomodam chabyajpamødi
iodedam. Te anguimgu'yis maka
kyotso'kye y ñø wøtsøjkye wa'
iijtwøtsøjku iodedam, iijtkutyam,
ngyojskutyam, chøkidam, jutstam
tummyajpa wa' iijtyaju suñi'k, te'se
wa' mujsu iijtya angummyajpabøis
kyenekøjsi.

Majkshku todo anguimbabøisñe'.

Te' une'is jajk tu'no te'jayubø køjsi y jajk jayø jutste'
kotsøkpa.

Ne najsomodam ijtyjau mumu tidambø købøndam, che'dambø, møjadambø, saba'yajpabø, najsono wijtyaajpabø, nø'kø'mø ijtyajpabø u yempetidam. Yo'ki 'ijspade wene købøndam.

købøndam	
wi'ku'yakubyø'	ji' wyi'tøyibø
mø'a	kayu
tsiku	jø'kpa købøn
wakas	tuwi
nøjts	tsat
kajshi	mi'shu
Nø' købøndam	
kø' u kojsoøyajubø	ja'ijtyabøis kyø ni kyojso
uspi	koke
najk	punu
ñø'duwi	
tseke	

Yo'we'numøde jutste'wa''ijspøjku mumu tiyø ñøjayajpa kampu semantiko.

Tsøkø yø'sebø mjaku tyodokøjsi.

Ko'ki'psi

Shpelyais jyuyu tumø une tsøki najspø', te' unetsøki'is, ñøjtu na'ajk pu'chøbø iajsa y widøngndsujsiu'ung. Maku'ung ñømøjtsøyi myøtsik Shpelyais, jikse'k yajk kejku'ung y wetnu'ung te' une tsøki. Jøyu'ung nimeke shpelya.

Te' angmabyabø'is maka jyaye tiyø ñøjkyøyu te' jayeomo, te'yi maka chame ñe' kyipsokyubi'k.

Tiyø ijtū ne' iijtku'yomø.

Te' une'is maka ñøweweneye tyødam wa'
myujshaju tibø købøndam y ta'nødam ijtū ijtyajumø
ñe'kodam.

købøndam

ta'nødam

Kayu etse

Ji'nashotai
suni mnukchiq
mim mdado
jaye wat
ndsajku
on
yqjksufy.

Mujspat mdsiq
uka mida
mboki on
ndqjkomo.

Te' une'is maka chame juts ñoyi tiyø nø chøjkyaju
une'istam.

TE' JAJCHUKU NIJPABØ

Tumø wøbø jajchuku tsa'ma yojspa na'ajk, myanbang ñøbyajpabø “napsu sa'babø tsajpomobø ndatais kyotsokpa”, te'kodang na'ajk pujtpa napsu wa' ngyojsu. Tome ijtyajubø tyø'istam myañajpang na'ajk watpa'k, nømbaung wyaneomo:

Tsa'momo'tsi maka, te' tsamomo maka'tsi.
 Yøti nijpa'tsi, jomi nøbujtpa't nijpubøt,
 yøti najstaju'tsi, jomi 'wøtsøjkpat, tibøt
 nas ndsiu, tyø'mis ngyajpa øn yo'ktøtsø'.
 Ndsøjkpa't yojskuy, te'se ngoketpa't
 wø øn 'ijtkuy.

Tsa'momo'tsi maka, te' tsa'momo maka'tsi,
 te'koda yøjskodoya ndsi'bat tsajpomobø ndata.

Chabyajpa naptsuma'ung y te' na'mung myaku.

Ju'is chengna kospa'ung y ñøjabya'ung.

—Nijujche u ñøbu øjtøjt yajk sa'ba napsu.

—Tumdum jama mju'kpa øn ndødam, te'se'tsi sutpa
 mdsøkø.

Te' jajchuku watpakung maka, nu'kpaung møjka'momo,
 iispa'ung ke tsuyomo'is oyumung ñøjtøjkøyje ñajs,
 ki'shka'jobyaung y tsemjobya'ung, te'yi ñøjayu'ung:

—¿Jujche'ka maka mnøjktyøyi, ke te' ijtumø i'ki kujy
 te'sheng'ode ne' ndsowe'ke?

Te' tsuyomo'is iaktsoku'ung:

—Wi'na yajk ijsø'tsi mim ndodo jaye, te'yi kijpade.

Nøma myujkyaju'k ja'chukusñe ñibi, te' eyabøsñe
ji'nung tya'ne, anguimbabøs wyinangdøjki
ñitsøjtyobyamung kijpkuy, jøjsi'ka, mø'nu'ung møja nø'
ngyaju'ung tibø nibidi pya'du tyung'omo, te' nibi
komidam toyaomong tsø'yaju; te'yimang ijtyaju'k
kødung todo jabyabø, kyøangwa'køyaju'ung:

—¿Tikoda nø myaya'da?

Te'dam aktsong'oyaju:

—Kødu tidam øjchkøjsidam, ji'nøjt mujshe tiyøjt maka
ndsøjkye.

—U myaya'da, øjtøjt maka mgotsoktame.

Mye'tsung mumudambø tyødam y ñøjayaju'ung:

—Te' jama tsø'tsu, suñi søngbø'nø, tiyø ijtu yø' todo
jayekøjsi makade ndundame.

Ngotsokta'mide mumu iyø wa'de nijpta.

—Te'se mujspade idø.

—Te' yu'is sutpade yajka'ø.

Yempe iyø wø wa' ngyojsu.

Kokendamø te' najs.

Te'yi yempe tibø kobø'nis kyotsokyaju tyødam.

**Te' une'is jajk tu'nø te' jachuku'is kyo'ki'psi, te'yi
yajk tsøkø tiyø chøjkyaju te' kobø'nistam jujche
kejyaju te' jayekøjsi.**

**Yø'ki maka jyaye, is kyojtu kijpku'yomo te'
jajchuku'is tsuyomojing.**

Kyotsambabø

Te' kowina kupku'yamobø'is
maka chøki tu'møkyu'y wa'
iijshaju te' angmakyutyøjk,
juts wa' wyøtsøjkyaju, y nø
ñøjayu te' anguimbabø uka
angmayotyøjkomo wa'
weyju'mu tatadam,
tukudujta jamakøjsi yø'
jamajse.

Tukay jama køjsi maka mini
te' kyoanguimyajpabø'is
angmayayajpabø pøndam,
mida tyu'ñe uka wø nø
ngyojshaju y uka nødi yajk
yojshaju te' todo jaye
odeomabø.

Wø ijtkuy

Wa'de jama ka'bya'du.
—Tong'a sojsubø nø'.
—Køche'a maka iuki.
—Tse'a kutkuy u tøp mbøjkpabø.
—Køche'a ioyu'ka tsa'mojkwidi
ui oyu'ka tøndøjkomo.

Wa'de 'jø'kpøjku wøbø sawa,
wø wa'de nijpu te' putsi, te'se
ji' wyøji y suñi kenømba,
ta'nø putsi nijpu'ka sone
poyabi'k yojske'pa'a
nibikoda. Y suñi kenømba ne'
ngupkutyam jana putsibø.

Møjtsøkyuy

Nø't ndsamjayaju mumudambø, yø unedam angmayajpabø, ke te' møjtsøkyu'y maka tso'tse jomi pangujk jama sheng'omo.

Mumudambø angmayøtyøjkomo maka idi eyaku poya møjtsøkyu'y, te'yi mida møjtsøye majs møjabø kupku'yomo, kubimøjse, judidibø kyojtpabø'is maka møjtsøyi Pokyø'mø.

Te' une'istam maka chøjktañe' yempe tibi'k.

Ki'pskuy

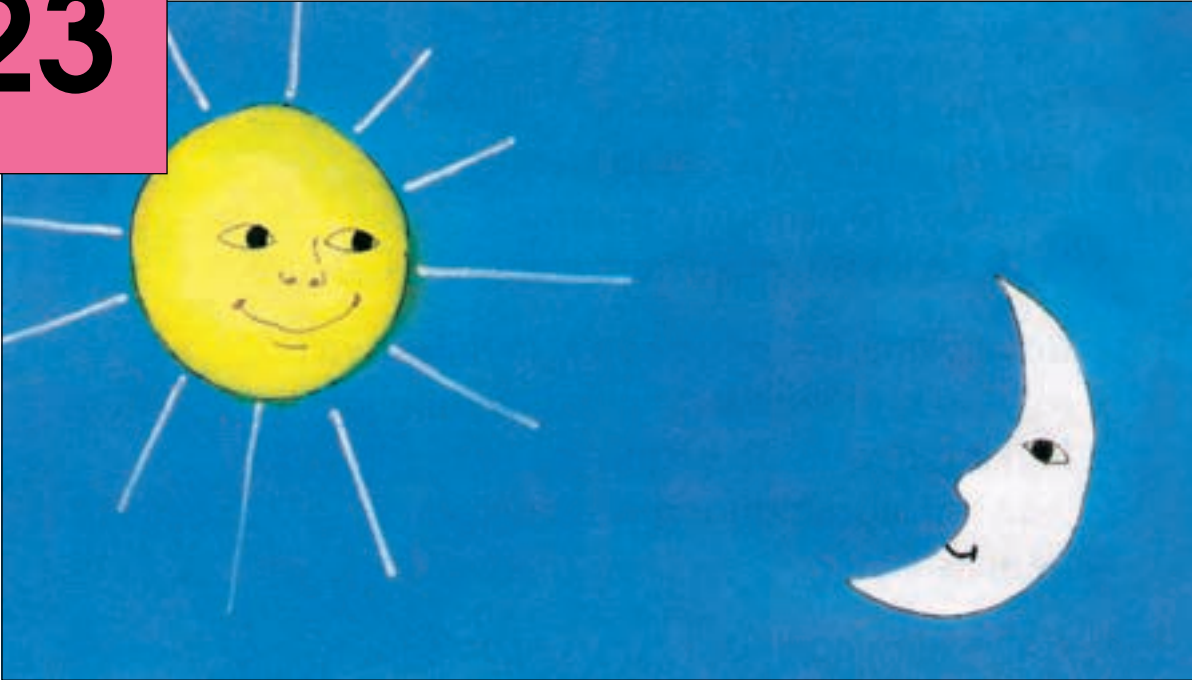
Ode une jo suñipø une!
mijt ya'yi m'ispa te' møja kupkuy
yempe judø 'iijtpamø, mujspa
mdsøkø tidam, møja kupku'yomo ji' iijshebø.

Ndyøjpkimba'k, mbyobya'k, myøjtsøbya'k
wyatpa'k, makabønde nitsøki eyabø jama.
Mguimba te' møja tsa'ma
jene nchingdsingba, suñi mbøjkpa
te' mujsokyu'y.

Wøbø tsingmbø'kuy m'ijspa wi'nang'omo
y jene wø myujspa 'iangmayø
mij mujsøkyu'y maka yajk møjang'e
y eyadambø unedam maka mujshe angmayu'k.

Jocabeth Farelo Esteban

Te' une'is maka chøki tumø kipskuy køjsibøjse.

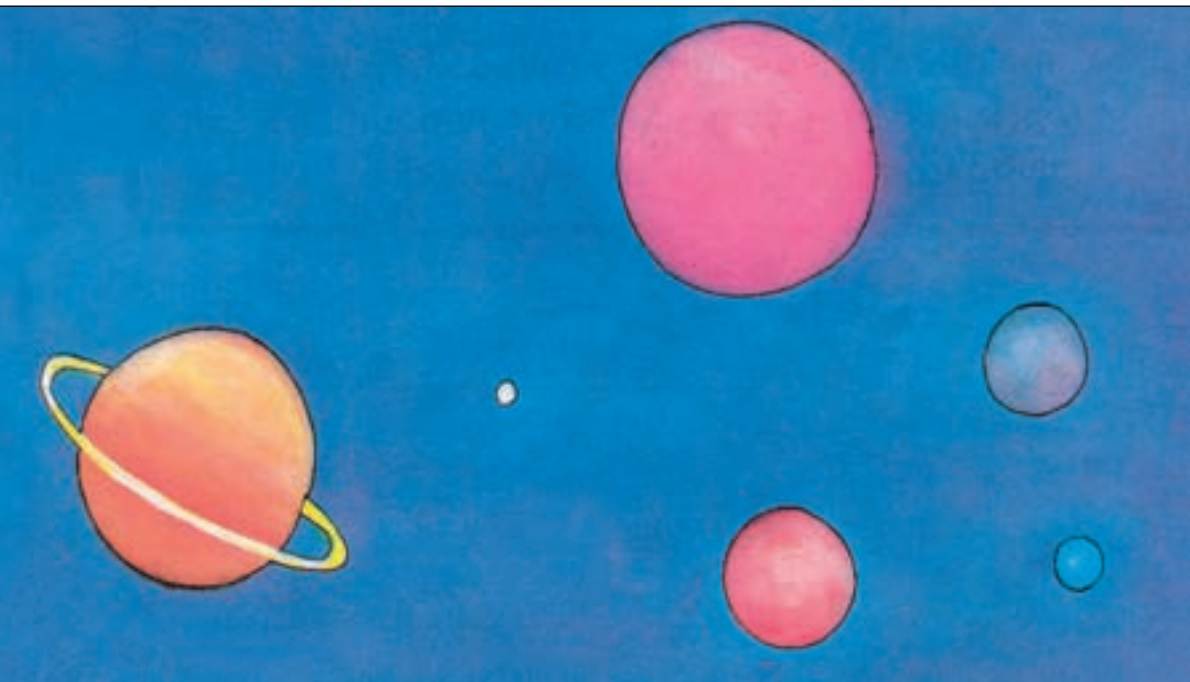
POYA Y JAMA'IS SHUTKUY

Ijtu na'ajk tumnaka suñipø pabiñomo, suñipø'is wyidøng, pu'chøbø, tsi'n yøjkung wyay, poya'ungde na'ajk ñøyi, yempe judibø ijtku'yomong na'ajk iijspøjkyajpa, sa'sha angkø; suñing na'ajk kenømba iijtku'yomo, ji'nung pyaka'kanø, ni ji'nung pyijnømi, tomeding tsø'bya ijtumø y watñajpa suñidambø pabiñomodam.

Te' wyane'is suñi yajk mañajpa jaidømø ang'økyu'y.

Ijtu na'ajk eyabø ijtkuy ijtumø tsa'ma, jøyødam, watnajpamø saba'yajpabø kobøndam, te'yi ijtu na'ajk tumø pøt y ji' yomo, jø'ø tomø pøt, ñøyibø'is jama. Soka', suñipø y wøbø; pu'chøbø wyajy y mujsobyabø'.

Jene shutñajpa, myanoyjayajpa kyoyojsaistam y myuki'istam: Mercurio, Venus, Najs, Marte, Jupiter, Saturno, Urañu, Neptuno y yabø'is nøyi Pluton.

Tumnaka te' jama'is sutpang myujsø judø tsungmba te' wanedam, myanba y ji'namung myanguedi, kyayukøjsi maku'ung kyo'se, judømø mida te' wane, yajk tsing'u wøtyambø wi'na, oyu ñø'idi anguimguy poyakøjsi wa' søng'u, ñe'køis ñøjtu anguimgu'y.

lijsu'k pujtu'k sunipø yomo, te'yi mityajke'tpa mø'chøki suñitambø pabiñomodam, yajk tsing'u'ung witpø'ijsubø te' anguimbabø'is, kyipsu, maka't nishøng'øyi te' sa'shapø ijtkuy, te' suñipø yomois, ijsu'k te' jama'is shøngøy, tsingabou, tyøaju, na iijshadøju wøwo naka, suñi na'ajk chøjkyajpa wyindam; te'yi tsung'yaju suñityambø wane y wanguy, pø'nistam te'køjsi ijskobøjkyaju.

Yøti yø' jamakøjsi nø yajk kobujtu ngyojskuy, yomøjk temøjk. Myujspa jamais ke is shutpa suñi ijtpa jamoji.

tsapku'y

Tsø'yøyobyabø'is nø nchamjatya
ke tuka jamakøjsi maka
cho'yøyadøyi mumudambø
tuwidam wa' jana kya'byatyaju.

kotsapku'y

Yø'ki mya'øyajpa pejtkey,
pada, ko'køyi y mumu tiyø
chøjkyajpabø sa'nibø.

Yø'ki angmabyabø'is yajk tsøkø, tijudibø
Kyotsambabø'is.

“Øn nduka kyene pama”

Yø' mim nduka kyene pama
nøjayu'tsi øn ndta'is
wøbø unese, sunø wiyungsese.

Tuka kyenebøde
te'yi søng'uk tsø'bya
maka yømøjk temøjk
jyø'myaju'kma.

Ñø'ijtu tsu'tsibø tsa'ma'isñe
pobobø jøyø'isñe
yojspabø tsa'momo
tsabaspø sa'sha kenebø
jøyøjse awajkpabø
jamas shøngøbyi'k.

Te' angmabyabø'is yajk tsøkø tumø'k.

Ki'psku'y

Tumø pø'nis ñøjayu ngyomo, jomi yajka'ja'tsi tumø'k kajshi wa't wi'ku yøti.

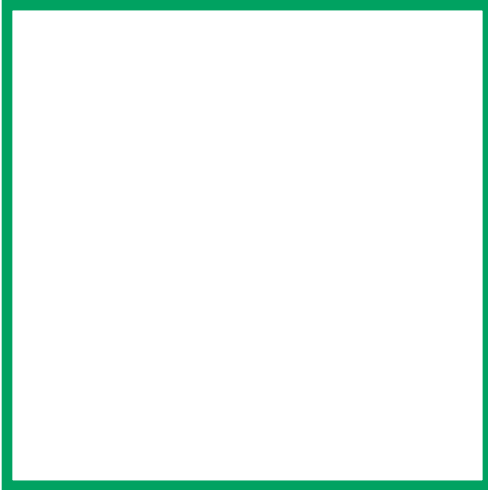
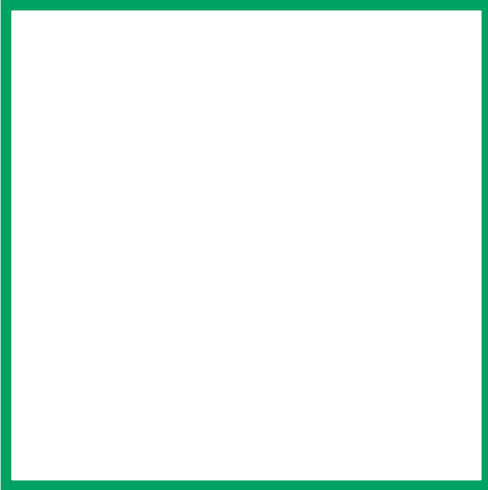
ki'pso y jayø

Tumø pø'nis nø'ijtu, kajshi, pau tuwi y øjksi, nø' akpoya; sutpang nøkødø tumdumø, ji'nung myuji juts; uka ñøkotpang wi'na øjksi, widu'ba kyø'sukamungde te' kajshi pautuwi'is, uka ñøkøtpa'ung te' pau tuwi, widu'ketpa kajshi'is jyu'kpoukande øjksi.

Te' pøt nø myaya'u, kotsowa juts wa' ñøkødu; jayø yø'ki.

Te' angmabyabø une'is yajk tsøkø jyaku tyodokøjsi.

**Te' une'is yajk tsøkø yø'ki kø'yi, chombabø'is
tjudibø makabø chøjkye u tuki.**

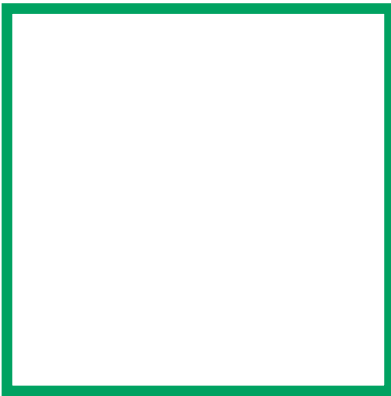
**Te' une'is yajk jayø kø'yi tibø kotsapkuy u tsapkuy
m'ijsu myidu'k iangmaye.**

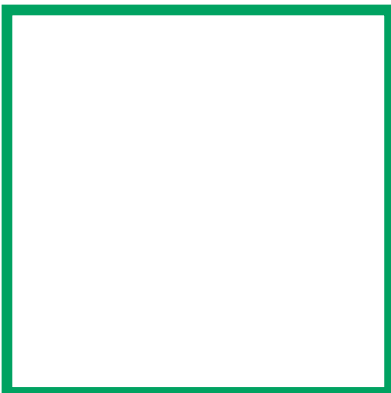
Pakiajku'y, kəwi kyene

Yø' kejpabø yø'ki, ta'ksi,
ponon, pu'chøajpa
køku' kay pol yabøde.

Te' une'istam maka chøjkye tsøki yempe tibø y
maka jyaye juts kyene, kyøwi, pyakiajkuy.

KOBØ'NISTAM TYU'MI

Chabyajpa, ya'ajka tumyajung mumudambø
kobøndam wa' iijshaju juts maka chøjkye nø'.

—Øjch koda sutpa't paka'kpø y jønøbø, te'se mujspa'tsi
idø suñi.

Nøbu te' koke.

—¿Jutsteke maka ndsøjktame? øjt sutpa't wa' jana
myijksu te'se mujspa't ndsakø øn mboka ta'nomo
yoko'kmø te' jojmo nø'kø'mø.

Nøbu te' peke:

—U jene nguijpta, te' nø' jene pøyi, tyung'omo
mujspade yajk poya poñmbo'ñi wa' myaku, sutpa't
wa' iijtu meya' wa'tsi mujsu jema nø'køjsi y wa't me'tsu
ku'tkuy ij tubø nø'omo.

Te'se chabu pe'chu'is juts shutpa nø'.

—Øjchkoda:

Nøptonbujtu kandchi punu.

—Jene't nøomba wa'tsi iijtu yo'kabø modeomo, judø'tsi
møjtsøyajpa øn 'unejingdam.

Watnu'kung nu'ke'du pijiji y kyø'angwa'ku'ung

—¿Tiyø nø mdsapta?

Te' tseke'is kyo'snitsøjku poñmbo'ñi , iaktsoku.

—¿Mijt jutsam sutpa wa' chøjkyaju te' nø'?

—Øjt sutpa't wa' iijtyaju punudam wa'tsi ujku.

Te' pijiji'is yajk mijksu shaj y nøbu.

—Tsøjktamø tiyø msundamba nø'bi'k, øjtsi mujspa'tsi idø nø'kø'mø y mujske'tpa'tsi idø jana nø'bi'k yø'ki najsomo. øn wi't ji' myuji, ji' wyøwi, mujspa'tsi widø najsomo.

¡Myøja tsøjpa wyit! nø' duwi'is; te' ongue'dudiung.

—Øjtsi suñi'tsi, te'koda sutpa't te' nø' wiindsujs wa' chøjkyaju, wa'tsi mujsu tsiwø, yøti'tside yu'kpabø.

Te' tsuyomo nøbu:

—Øjtsi jenemøjtsi kanang, mujspa't ngu'tnikødø punu wa' tyajsu øn ndsejk.

Ijtyajpa nø'istam nøijtyajpabø'is: ku'swidu'kuy, po'ñi tung'ajku'y, ijtyajubø'is pyømi, jyøwi, pyo'ks chø'kyu'y, myøja tsa', jø'dø u po'yo, mode y mumu tiyø.

Te'se te' nø' juts shutñajpa, ijtu, pyøyiajku'y tyung'omo y te'yi wa' pya'tyaju mumu tibø købøn, kyø'shajpabø wa' mujsu 'itya.

Yø' todo jaye'is kyomi'is maka chame y chøki
tum dum tidam iijspøjkpabø mujspabøomode ona
mañajpabøde tome y ya'yidambø kupku'yomo;
te'sedike tiste nø maka wa'de maku eyadambø
kupku'yomo.

Jutspøde chambabøis kodubø emø

'Ijspøjkyajpade te' pondan kye'me'tsajpabø'is tiyø kətpa mumu judø yø najsakobajkøjsi, te'istam chabyajpa juts y judø kədu, uka nu'myaju, tujoyaju, kijpyaju, iyø ñujkyaju y tikoda. kyøme'chaju'ka, makande chabye wa' yajk kətyaju jayubø todokøjsi, təngu'y onbabøomo y eyadambø tidamgøjsi.

Yø'ki ijtu tumø

Yøti kejku wəwə tuj sawajing kubimø, majka jamang ñitsøjku, mumuiyø nø myaya'yajung pømiangkø, ji mujsi ngyojsha pəndam; kupku'yis iakapoyaomo, wa'kanø'mo y eyadambø che' kupku'yomo sawa'is ngyaju nibi, tøjktam y tidi pya'du tyung'omo, anguimbabø'is nø yajk tumyaju møja tøjkomo kejkyajubø'is tyøjktam y nø kyø'wejayaju ku'tkuy.

Te' une'is maka mye'tse jayubø todokøjsi tiyø kədu u tujku eyabø kupku'yomo, mujspa myanø onmbabø təngu'yomo u yajk ko'sa ñøjayajpabøomo television.

Ne' ngupku'yomodambø ja'ijtya kyøme'chajpabø'is tiyø
nø kyødu eyadambø kupku'yomodam u yø'ki
kupku'yomo, wa'de mujsu tiyø nø kyødu emø 'jubyade
todo jayubø, u ijtū midak emøbø u eya najsomobø te'
yojskuy chøjkpabø'is, kyø'angwa'købya tijudibø, te'yi
manbade u 'ispade kødubo u tujkubø yø'ki.

Te' angma'yobyabø'is maka iijshangndsi'øyi nø
iangmayubø, jutste' ngøangwa'købya u jutste
ndsøjkpa jaye 'ijsubøde u ngøangwa'køyubøte. Yø'
todo jaye'is kyomi'is yajk jayø tiyø iijsu tujkubø u
kødubø kypku'yomo.

Nu'kspøjkuy tsaptsapnekyu'y

Te' nu'kspøjkuy tsame, ndsambade tidamgøjsi jaijtyabø na'ajk wi'na, te'koda ja'ijtya ñøyi ode'omo; mujstambade ngajshña ode'omo juts ñøjayajpa, te'yi mbøjkjatya ñøyi y mojtambade ne' ode'omo; yø'sedambø.

ne' ode'omo

kuchilu

kamish

limones

limeta

ngajshña ode'omo

cuchillo

camisa

limón

botella

Te' une'is maka chøki eyadambø nu'kspøjkubø tsame u tsaptsapnekyu'y, myujspabø.

ne' ode'omo

ngajshña ode'omo

Yøti yø' angmabyabø une'is maka chøkje ñøyi
ode'omo, tumdumø jaye'isñe ijtubø ngajshña
odeomo, uka ji' mujsi kyojtja tyumgø'yi, yajk
kø'angwa'kø tyatakøjsi, kanangdamgøjsi u yajk
tumya tyøjingdam y te'se yajk kojtyaya ñøyi.

televisión _____

teléfono _____

radio _____

refrigerador _____

ventilador _____

avión _____

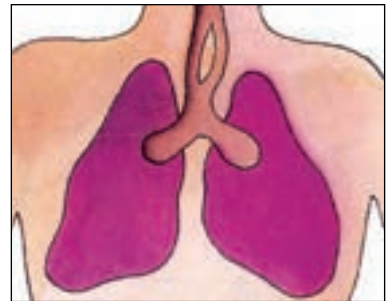
reloj _____

Yøti yajk me'tsang'ø eyadambø tidam ja'ijtyabø'is
ñøyi odeomo y yajk køjtja.

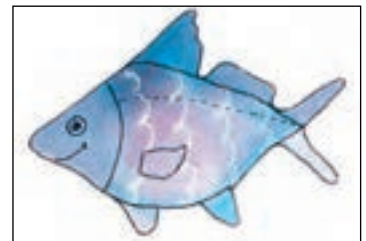
Te' une'is maka jyayje ñøyi y chøjke chøki ja'idømø.

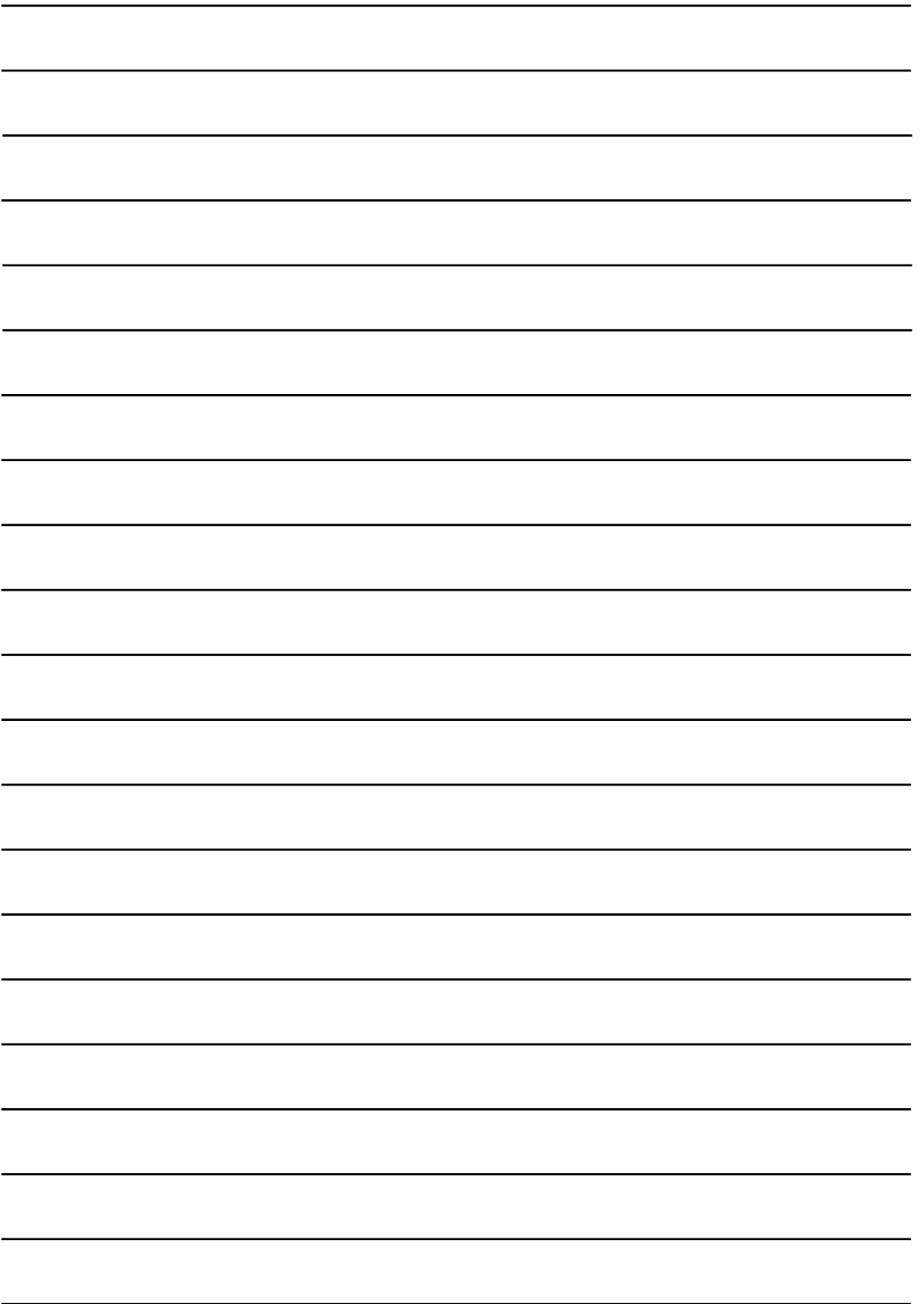

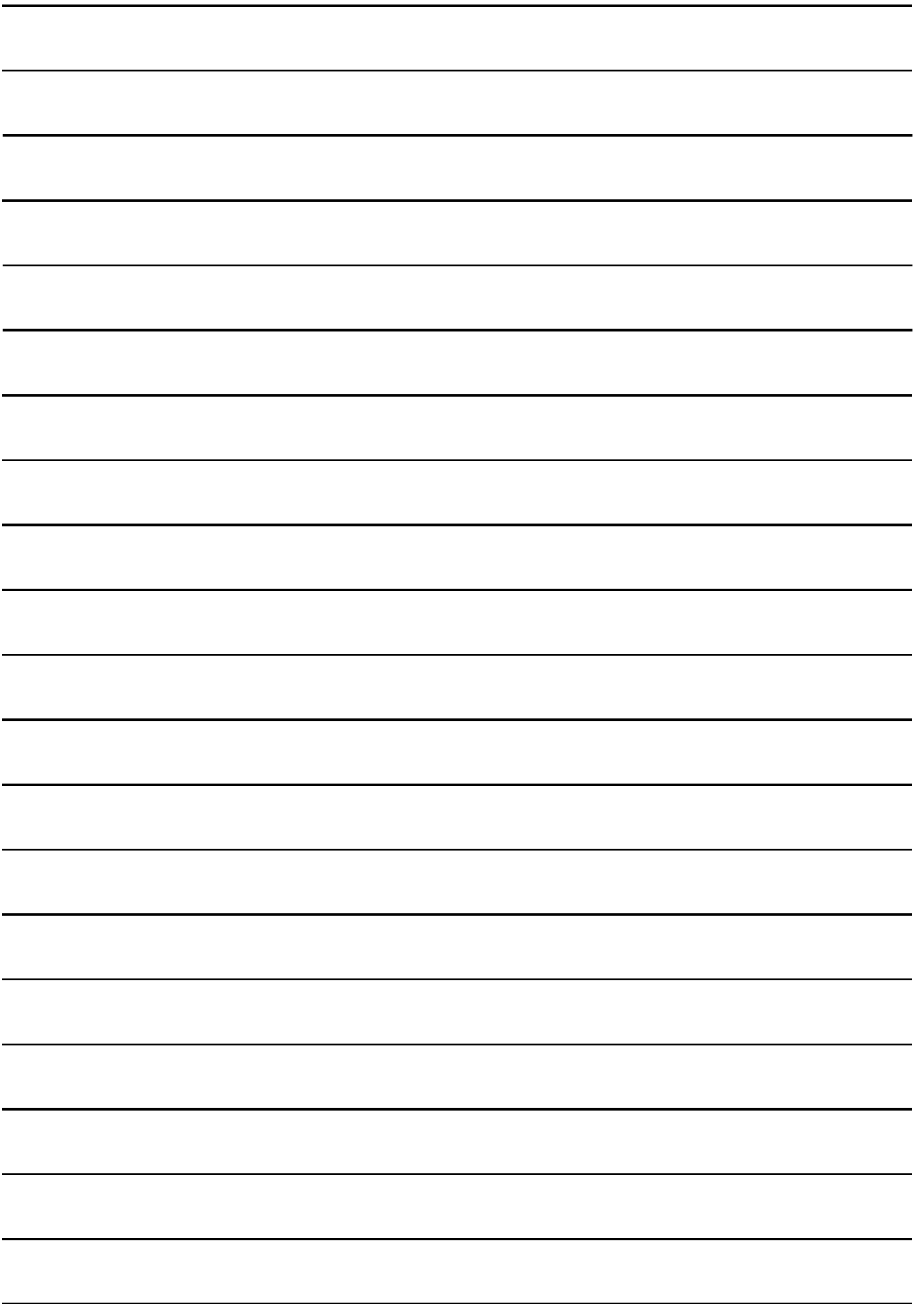
_____ peya nø' wyatnubø

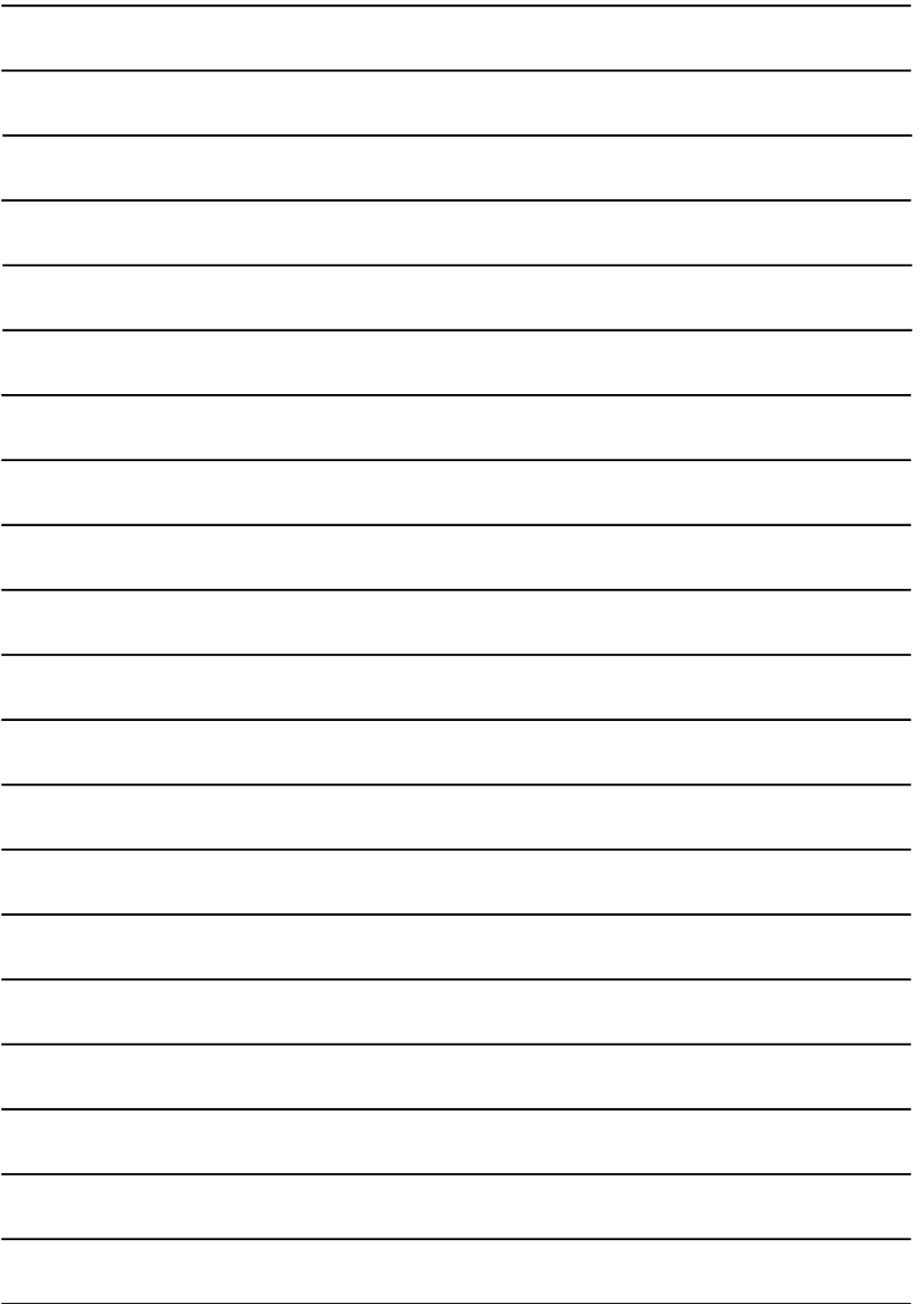

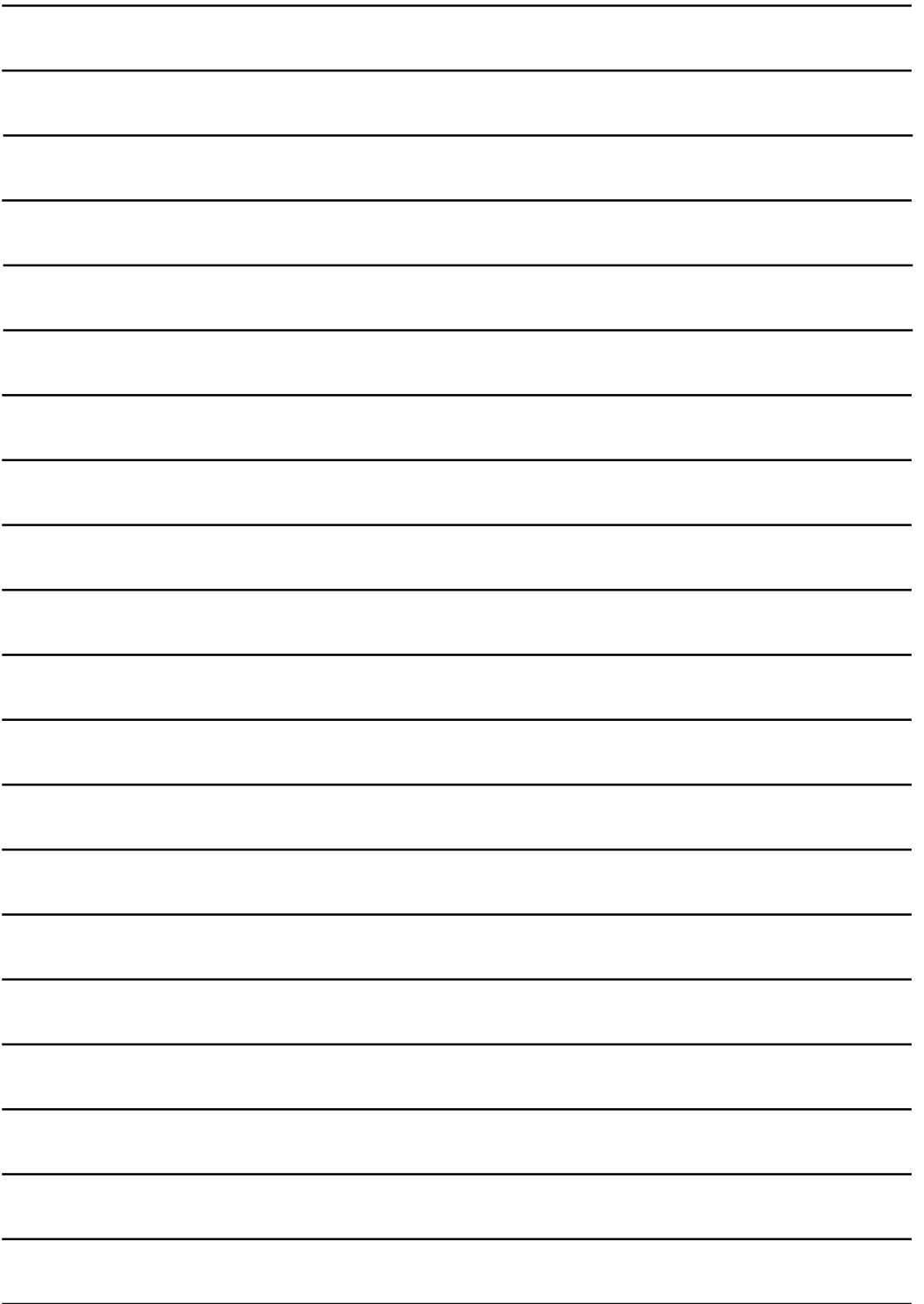
_____ kayu nø pyoyubø

Lengua zoque Ocoatepec, Chiapas
Tercer grado

Se imprimió por encargo de la
Comisión Nacional de Libros de Texto Gratuitos,
en los talleres de
con domicilio en
el mes de de 2003.
El tiraje fue de ejemplares
más sobrantes de reposición.

